

ДА ПЕРАМОГІ
КАМУНІЗМА!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№10 + прил.

КАСТРЫЧНІК

1961

УСЛАВІМ ПАРТІЮ

Слова М. Алтухова

Музыка І. Кузнецова

Радзіма наша ў гордасці і славе
Квітнее ў ззянні ленинскіх ідэй.
Уславім партыю, стваральніцу дзяржавы,
Вялікую настаўніцу людзей.
Усё, што бачыў незабыўны Ленін,
Сягоння перад намі паўстае.
Уславім партыю за мудрасць і натхненне,
За велічныя подзвігі яе.
У нас усё для шчасця чалавека,
І шчасце расцвітае як нідзе.
Уславім партыю, любімую навікі,
Якая нас у камунізм вядзе!

На вокладцы — малюнак мастака
Е. Тараса.

Maestoso

Ра-ді-ма на-ша ў гор-дас-ці і сла-ве квіт-не-е

Хор

ў ззян-ні ле-нін-скіх і-дзей. Ус-ла-вім пар-ты-ю ства-
-раль-ні-цу дзяр-жа-вы, вя-лі-ку-ю нас-таў-ні-цу лю-дзей, ус-

ла-вім пар-ты-ю, ства-раль-ні-цу дзяр-жа-вы, вя-лі-ку-ю нас-

1. таў-ні-цу лю-дзей. У 2. ка-му-нізм вя-дзе. Ус-ла-вім

пар-ты-ю на-ве-кі, ус-ла-вім мы пар-ты-ю сва-ю.

ПАРТЫЯ — ПРАВАДЫР НАРОДА

Вось і надыходзіць вялікая радасная падзея ў жыцці нашай краіны. Падзея, да якой з небывалым энтузіязмам рыхтаваўся кожны савецкі чалавек. 17 кастрычніка ў сталіцы нашай Радзімы — Маскве пачынае працаваць XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, з'езд, які прыме новую Праграму партыі. Залатымі літарамі ў ёй запісаны словы:

«Партыя ўрачыста абвешчае: цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме!»

Яшчэ і яшчэ раз чытаеш гэтыя радкі, яшчэ і яшчэ раз асэнсоўваеш іх, і перад табою паўстае ўся веліч пройдзенага партыяй і краінай шляху, уся геніяльнасць ленинскага прадбачання.

Шмат гадоў таму назад вялікі Ленін у пецярбургскай турме напісаў першы праект праграмы партыі. У той час Уладзімір Ільіч лічыў, што першачарговая задача партыі — прагнаць цара, памешчыкаў і капіталістаў. Але ўжо тады ён марыў і пра той цудоўны час, у якім жывём зараз мы, савецкія людзі. А ў першыя гады Савецкай улады, у гады разрухі, голаду, вайны, у сваёй прамове «Задачы саюзаў моладзі» У. І. Ленін гаварыў: «Пакаленне, якому зараз 15 год, яно і ўбачыць камуністычнае грамадства і само будзе будаваць гэтае грамадства».

Мы з'яўляемся сведкамі ажыццяўлення геніяльнага ленинскага прадбачання. XXII з'езд КПСС прыме Праграму партыі, якая з'яўляецца канкрэтнай праграмай будаўніцтва камунізма ў нашай краіне. Глыбока навукова і разам з тым проста і ясна Праграма ўказвае шлях, па якому пойдзе савецкі народ у бліжэйшыя дваццаць год. Кожны год з гэтых дваццаці будзе набліжаць нас да камунізма.

«Вышэйшая мэта партыі, — гаворыцца ў праекце Праграмы, — пабудаваць камуністычнае грамадства, на сцягу якога напісана: «Ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па патрэбнасцях». У поўнай меры ажыццявіцца лозунг партыі: «Усё ў імя чалавека, для шчасця чалавека».

Паляпшэнне бытавых умоў кожнай сям'і — адна з важнейшых задач, якую вызначае партыя. У бліжэйшыя гады поўнасцю будуць задаволены патрэбы насельніцтва ў бытавым абслугоўванні, значна пашырацца прадпрыемствы грамадскага харчавання, і ў горадзе і ў вёсцы дзеці будуць выходзіць у яслях і садах.

Мы ведаем, шмат прыдзецца папрацаваць усім нам. Папрацаваць і разумова і фізічна, каб з кожным днём яшчэ больш расла магутнасць нашай краіны, мацнелі і памнажаліся парасткі камунізма ў нашым штодзённым жыцці, у нашым быце.

У калгасе «Рассвет» Кіраўскага раёна будзеца сталовая на 85 месц. Гэтая сталовая забяспечыць калгаснікаў грамадскім харчаваннем. Вялікае гэта будзе палегчэнне для калгасніц. Шмат часу вызваліцца ў іх для адпачынку, выхавання дзяцей, вучобы.

Грамадскія сталовыя, пральні, дзіцячыя сады і яслі, школы-інтэрнаты — усё гэта парасткі камунізма, усё гэта элементы камуністычнага быту і мы, жанчыны, у першую чаргу жаночы актыў, вельмі многае можам і павінны зрабіць для паляпшэння работы гэтых устаноў.

Больш двух месяцаў мінула з таго часу, як быў апублікаваны праект трэцяй Праграмы партыі. Мільёны савецкіх людзей і нашых сяброў з іншых краін горача абмяркоўваюць і вывучаюць гэты гістарычны дакумент. Знамянальна, што не толькі камуністы, але і беспартыйныя таварышы прымаюць актыўны ўдзел у гэтай вялікай размове. Вось ён, яшчэ адзін наглядны доказ непарыўнай сувязі партыі і народа! А разгорнутае сапраўды ўсенароднае сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу з'ездзе, імкненне працаваць усё лепш і лепш — хіба гэта не канкрэтнае праяўленне адзінства і маніфістацыі партыі і народа!

Камунізм і праца цесна звязаны паміж сабой. Ад работы

кожнага чалавека залежыць набліжэнне камунізма. Разам з усім народам гэта добра разумеюць жанчыны нашай рэспублікі. Тысячы і тысячы новых імён вылучыла перадз'ездаўская працоўная вахта. А лепшым з лепшых выпадкам самы вялікі гонар — быць дэлегатамі XXII з'езду партыі. Гэтага гонару ўдастоены Герой Сацыялістычнай Працы работніца трактарнага завода Роза Кандратаўна Прусава, прасайшчыца Клімавіцкага камбіната будаўнічых матэрыялаў Ніна Савельеўна Людагоўская, праслаўленая даярка Герой Сацыялістычнай Працы Ядвіга Іосіфаўна Будаў, звеннявая калгаса імя Ламаносава Ляхавіцкага раёна Ольга Канстанцінаўна Мацюшка і многія іншыя камуністы — перадавікі вытворчасці. Усім дэлегатам з'езду, усім яго ўдзельнікам жанчыны Беларусі шлюць самае сардэчнае, самае шчырае прывітанне!

XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза будзе праходзіць напружана і сорака чввёртай гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі — рэвалюцыі, якая абвясціла новую эру ў жыцці чалавецтва.

Вялікі Кастрычнік прынёс шчасце ўсім народам нашай краіны. У дружнай савецкай сям'і будзе новае жыццё і беларускі народ. Нядаўна на XXV з'ездзе Кампартыі Беларусі былі наглядна прадэманстраваны нашы поспехі ў галіне сацыялістычнага будаўніцтва. Мы бачым іх усюды, гэтыя поспехі: і ў росце нашых гарадоў і вёсак, і ў росце нашай навукі і культуры і, самае галоўнае, у росце новага чалавека.

Новы чалавек! Мы сустракаемся з ім на кожным кроку, з нашым сучаснікам. Толькі ў прамысловасці рэспублікі больш трохсот тысяч чалавек змагаецца за высокае званне ўдарнікаў камуністычнай працы. І многія ўжо ўдастоіліся яго. Колькі цудоўных, сапраўды новых людзей мы сустракаем у калгаснай вёсцы. На трыбуну XXV з'езду Кампартыі Беларусі паднялася зусім маладая дзяўчына, у моднай сукенцы са спускай на плечы касой. Гэта дэлегатка з'езду Ніна Пагодзіна — калгасніца арцелі імя Чапаева Уваравіцкага раёна Гомельскай вобласці. З глыбокім веданнем справы гаварыла яна аб уздыме сельскай гаспадаркі, аб рабоце і патрэбах жывёлаводства. Сама Ніна — перадавая свінарка. Яе ферма два гады запар трымае першынство ў раёне. Некалькі гадоў таму назад яна скончыла сярэднюю школу і цяпер ужо студэнтка чввёртага курса Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

Сцяг Вялікага Кастрычніка лунае над светам і паказвае ўсёму чалавецтву шлях пазбаўлення ад прыгнёчэння і эксплуатацыі, шлях да новага шчаслівага жыцця.

Камунізм усталёўвае на зямлі Мір, Працу, Свабоду, Роўнасць і Шчасце ўсіх народаў. Для таго, каб выканаць Праграму партыі, нам, савецкім людзям, перш за ўсё патрэбен мір. Мір, каб спакойна працаваць, мір, каб гадаваць сваіх дзяцей, мір, каб будаваць камунізм.

Наша краіна выступае сяганосцам барацьбы за мір. «Мы ствараем у імя міру, — гаворыць Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, — у імя шчаслівага жыцця ўсяго чалавецтва. І мы цвёрда верым у гэтую шчаслівую будучыню, верым у тое, што пераможа розум, пераможа здаровы рэалістычны падыход да вырашэння самых складаных міжнародных праблем».

Сямімільнымі крокамі ідзе наша краіна да самага лепшага жыцця на зямлі. І ад усіх залежыць, каб такое жыццё хутэй надыйшло. Гэта залежыць і ад нас, жанчын Савецкай Беларусі. Няхай жа на працоўную перадз'ездаўскую вахту стануць усе нашы працаўніцы. Парадуем з'езд роднай Камуністычнай партыі выкананнем узятых абавязацельстваў. Будзем працаваць па-новаму, па-камуністычнаму!

XXII з'езд КПСС упіша новыя, ярчэйшыя старонкі ў гісторыю партыі і народа, у гісторыю ўсяго чалавецтва. Яго рашэнні ўзброюць партыю і народ важнейшымі дакументамі на карысць і шчасце чалавека.

Слава роднай Камуністычнай партыі — вялікаму правадыру савецкага народа!

М. К. Кавалёва (злева) і бабінажніца Галіна Мартыненка.

ЦЯПЛО, АДДАДЗЕНАЕ ЛЮДЗЯМ

У ВЕЧАРЫ Марыя Кірылаўна сядзела за столікам, робячы канспектныя выпіскі з кнігі па эканоміцы вытворчасці штучнага валакна. З рэпрадуктара ліліся чароўныя, хвалюючыя гукі «Вальса-фантазіі» Глінкі. Марыя Кірылаўна любіць музыку. Музыка не перашкаджае працаваць, а, наадварот, сканцэнтруе думкі. Раптам пачуўся нясмелы, ледзь чутны стук. Марыя Кірылаўна прыслухалася. Стук паўтарыўся. Яна выйшла ў прыдні пакой і адчыніла дзверы. На парозе стаяла маладая жанчына. Твар яе быў заплаканы, лёгкая шаўковая касынка збілася набок.

— Вы ведаеце мяне? — праз слёзы спытала жанчына.

— Ведаю. Вы працуеце на пятым камплекце.

— Я прыйшла прасіць вашай парады. Як у добрага чалавека, як у камуніста.

— Сядайце. І супакойцеся, калі ласка. Слёзы — дрэнны дарадчык. — Марыя Кірылаўна выключыла рэпрадуктар, зачыніла дзверы ў спальню, з якой чулася роўнае, спакойнае дыханне малышоў — Клавы і Сашы. — Я вас слухаю.

— Як у вас тут цудоўна! — азірнуўшыся навокал, прамовіла жанчына. — Ціха, мірна. Кніжкі на паліцы. Музыка. А я вось жыву нібы ў пекле.

І жанчына сказала ўсё шчыра. Муж п'е. Дзеці хаваюцца ад хмяльнага бацькавага буянства ў суседзяў. Вячэрнюю школу даваўся кінуць. І на рабоце ўсё гэта адбываецца. Нядаўна дапусціла брак. А ці ж яна хацела яго зрабіць? Здымаеш шпульку з верацяна, а перад вачыма п'яны муж, у вушах — дзіцячы плач.

— Выходзіць, можна жыць і працаваць сярод шчаслівых людзей і адчуваць сябе няшчаснай, — цяжка ўздыхнула жанчына.

— Гэта калі чалавек носіць сваё гора ў сабе, — сказала Марыя Кірылаўна.

Яны гутарылі да позняй ночы. Дадому маладая жанчына пайшла з цёплым пачуццём ад гэтага простага, душэўнага чалавека.

Назаўтра Марыя Кірылаўна пабывала ў цэху, дзе працуе муж гэтай жанчыны, гаварыла з начальнікам цэха, з парторгам, з самім віноўнікам цяжкіх сямейных нягод. Невядома, што потым адбылося паміж мужам і жонкай, але неяк падыйшла пасля змены жанчына да Марыі Кірылаўны, вясёлая, радасная, і сказала:

— Дзякуй вам, што прынеслі ў нашу сям'ю мір і лад.

Гэты і многія іншыя падобныя эпізоды з жыцця Марыі Кірылаўны Кавалёвай расказалі нам яе таварышы па працы ў другім бабінажным цэху Магілёўскага завода штучнага валакна. І перад намі вырысавалася вобраз чалавека з шырока адкрытым насустрач людзям сэрцам, вобраз камуніста, для якога шчасце іншых з'яўляецца і яго асабістым шчасцем.

Біяграфія Марыі Кавалёвай проста і на першы погляд зусім звычайная, як і біяграфія мільёнаў савецкіх людзей, што аддаюць найлепшыя парывы сваёй душы вялікай справе будаўніцтва камунізма. Сельская школа-сямёгодка. Пуцёўка камсамола ў школу фабрычна-заводскага навучання пры Магілёўскім заводзе штучнага валакна. Першыя крокі на вытворчасці. Удзел у сацыялістычным спаборніцтве. Высокая ацэнка працоўных поспехаў маладой работніцы: цёплым чырвоным агеньчыкам загарэўся флажок пераможцы на яе рабочым месцы. І вось самая вялікая, самая радасная падзея ў жыцці — прыём у партыю. У нагруднай кішэнці, ля самага сэрца — скромная маленькая кніжачка, даражэй якой няма нічога на свеце. Яна абавязвае нястомна вучыцца, павышаць сваё прафесіянальнае майстэрства. І Марыя Кавалёва паступае ў тэхнічнае вучылішча. Выходзіць адтуль з дып-

ломам. Памочнік майстра бабінажна-перамотачнага цэха. Кіруе брыгадай ці, як тут называюць, камплектам. Камплект выходзіць у перадавыя. Слава, павага, фота брыгадзіра на заводскай Дошцы гонару. Але суседні камплект адстае. Тут шмат браку, частыя паломкі машын, слабая працоўная дысцыпліна. Марыя Кавалёва ідзе да начальніка цэха.

— Дазвольце мне перайсці на адстаючы камплект... Хоць бы часова.

Начальнік цэха здзіўлены (гэта было яшчэ да таго, як усю краіну абляцела імя ткачыні Валянціны Гаганавай):

— Вы ж страціце ў заробку, ды і цяжка вам будзе. Што вас штурхае на гэта?

— Я камуніст! — коратка адказвае Марыя Кавалёва.

Страта ў заробку! Як на гэта паглядзіць муж? Яны ж збіраюцца набыць тэлевізар.

Змена ў хімічным цэху, дзе муж працуе электрыкам, заканчваецца пазней, чым у бабінажным, і Марыя чакае яго ў невялікім скверыку ля завода. Яшчэ здалёк яна заўважае сярод натоўпу рабочых высокую постаць мужа і хуценька крочыць яму насустрач.

— Вася!

Яны ідуць поруч цяністай таполявай алеяй. Яна расказвае мужу пра сваю задуму і раз-пораз кідае на яго кароткія позіркi: як ён рэагуе на гэта.

— А ведаеш, Маня, — пасля невялікай паўзы гаворыць муж, — я на тваім месцы зрабіў бы тое ж самае... Хоць я і беспартыйны.

— Пакуль беспартыйны! А ў душы ты камуніст, такі, як і іншыя, — і вочы жанчыны прамяняцца цёплым і пяшчотнасцю.

Сакратар партарганізацыі цэха Валянціна Аляксандраўна Канавалава, якая толькі што вярнулася з чарговага адпачынку, ухваліла ініцыятыву маладога камуніста.

— Няхай, Марыя, гэта будзе тваім самым найважнейшым партыйным даручэннем, — сказала яна. — І спадзяюся, што ты яго выканаеш з гонарам.

Шаснаццаць дзяўчат было ў камплекце, які прыняла Марыя Кавалёва. Шаснаццаць розных характараў, розных схільнасцей, розных імкненняў. Іх трэба было згуртаваць у адзіны, дружны, працавіты калектыў. Не ўсе прыязна сустрэлі новага кіраўніка. Спакойная, разважлівая, старанная Людміла Хатамцова за вонкавай суровасцю і стрыманасцю Марыі Кірылаўны адразу разгадала адкрытую, шчырую, чулую натуру і хутка прыкіпела душой да гэтай жанчыны. Маўклівая, замкнёная Антаніна Каржанеўская доўга прыглядалася да новага памочніка майстра. Модніца, веселуха і жартуўніца Тамара Мармулеўская пры кожным выпадку, ды так, каб чула Марыя Кірылаўна, пахвальвала былога кіраўніка камплекта, ціхую, бязвольную жанчыну. Тамара нярэдка парушала прыёмы працы, правілы тэхнікі бяспекі і за гэта аднойчы трапіла ў зменную насценную газету «Пыласос». А тут, якраз хутка пасля прыходу ў адстаючы

комплект, Марыю Кірылаўну выбра- лі рэдактарам «Пыласоса».

— Ну, цяпер майго прозвішча больш не ўбачыце ў насценнай газе- це, — адкрыта радавалася Тамара. — Не стане ж памочнік майстра выно- сіць смецце з хаты, ганіць свой жа комплект.

І памылілася. У першым жа нума- ры «Пыласоса» ўедлівая сатырычная заметка была прысвечана ёй, Тамары Мармулеўскай. А хутка пасля гэтага яе сурова пакрытыкавалі і на брыгад- най пяцімінутцы, якую ўвяла на сва- ім камплекце Марыя Кірылаўна. Та- мара прыціхла, стала больш уважлі- вай да патрабаванняў тэхналагічнага працэсу вытворчасці. Аднак халадок непрыязнасці да новага памочніка майстра так і застаўся ў яе сэрцы. Але калі прыгрэе сонца, лёд абавяз- кова растае. Так здарылася і з Та- марай Мармулеўскай.

Праца бабінажніцы складаецца з мноства дробных аперацый. Перавы- канане нормы той, хто дакладна раз- лічыць кожны свой рух, здолее збе- рагчы каштоўныя секунды. Марыя Кірылаўна паступова пачала ўкара- няць лепшыя, выпрацаваныя ёй яшчэ на тым камплекце, які яна ўзначаль- вала раней, прыёмы працы. Толькі Тамара прпускала заўвагі брыгадзі- ра міма вушэй. Усе работніцы кам- плекта пачалі выконваць, а некаторыя і перавыконваць нормы, а Тамара ад- стала. Гэта закранула яе гонар. Кем- лівая, скрытная, на розныя выдумкі, Тамара пачала шукаць, як яна казала, «свайго ўласнага козыра». І знайшла. Пакеты з шоўкам, гумавыя манжэты, шпулькі яна стала расстаўляць стро- га супраць верацён. Гэта ўхіляла ліш- ня рухі пры запраўцы. 109 працэн- таў дзённай нормы! Такой выпрацоў- кі яшчэ не было ні ў каго на гэтым камплекце.

— Вось бачыш, якая ты, Тама- ра! — сказала Марыя Кірылаўна, лас- кава зазірнуўшы ў чорныя, нібы спе- лыя вішанькі, вочы дзяўчыны. — Са- праўдны рацыяналізатар. Я заўсёды верыла ў цябе, спадзявалася...

Ёй верылі, на яе спадзяваліся! Гэ- тыя словы цёплай хваляй аддаліся ў сэрцы дзяўчыны. Цяпер скажы хто- небудзь благое пра Марыю Кірылаў- ну, будзе мець справу з ёю, з Тама- рай. Але апрача добрага нічога не пачуеш на заводзе пра Марыю Кіры- лаўну — чалавека светлай, чыстай, адкрытай душы, усю цеплыню якой яна аддае людзям.

Так паступова брыгадзір камуніст Кавалёва знайшла сцяжынку да сэр- ца кожнай з шаснаццаці работніц комплекта. Так паступова склаўся добры, згуртаваны калектыў, у якім людзі сталі жыць дружна, як зырыя- ты ў адным коласе. Брыгада была падрыхтавана да змагання за пачэ- снае права называцца камуністычнай. Сёлета гэтае званне комплекта пры- своена. Брыгада Марыі Кірылаўны заваявала гэты гонар першай у дру- гім бабінажным цэху завода.

Дэвіз — вучыцца жыць і праца- ваць па-камуністычнаму стаў аба- вязкам, законам для кожнага члена гэтага маленькага калектыву. У ім цяпер б'ецца адно вялікае сэрца, дзей- нічае адзіны розум, пануе злітная воля. Здарыцца ў каго-небудзь на

камплекце заміна ў рабоце — і на дапамогу яму працягваецца пятна- цаць пар цёплых сяброўскіх рук. За- хварэла бабінажніца Лідзія Яфрэма- ва і кожны па чарзе прыходзіць да яе на кватэру, каб дапамагчы ў хат- ніх справах, і абавязкова прыносіць які-небудзь пачастунак. Слесар Мі- калай Самуйлаў абслугоўвае іншыя комплекты. Але калі гэтага чалавека напаткала цяжкая хвароба, яго наве- дала ўся брыгада Марыі Кірылаўны ў поўным складзе. Дапамаглі выка- паць бульбу, прыбралі ў кватэры, па- мылі бялізну.

— Свой жа заводскі, савецкі чала- век, — так сфармулявала сваю дум- ку камуніст Кавалёва, калі дамаўля- ліся з дзяўчатамі пайсці на кватэру слесара.

І ўсе ў брыгадзе вучацца. Хто ў завочным тэкстыльным інстытуце, як, напрыклад, Ларыса Жарына, або ў тэкстыльным тэхнікуме, як Антані- на Каржанеўская, а хто ў вячэрняй рабочай або ў цэхавай эканамічнай школе.

Людмілу Хатамцову прынялі ў чле- ны КПСС, Валянціну Дарафееву і Людмілу Дрозд — кандыдатамі ў члены партыі. Іх вялікую радасць па- дзяляла і Марыя Кірылаўна. Яна ж дала ім рэкамендацыі, паручылася за іх сваім моцным партыйным словам. Астатнія работніцы комплекта — камсамолкі.

Скончылася змена. Бабінажніцы здаюць пражу на склад. У Тамары Мармулеўскай 134 кілаграмы пражы замест 118 па норме. А вось прыне- сла свае бабіны сціплай, працавітай Людміла Хатамцова. У яе сёння самы высокі паказчык — 30 звышпланавых кілаграмаў серабрыстага шоўку. Сярэдняя выпрацоўка па камплекту складала 115 працэнтаў нормы, больш чым па іншых комплектах змены. Добры, сапраўды камуністычны пада- рунак XXII з'езду партыі! А адходы? Яны ў тры разы ніжэй, чым прадуг- леджана нормай. Яшчэ б! Камплект па пачыну масквічоў змагаецца за выпуск самай лепшай, самай высака- якаснай прадукцыі ў свеце. І кожны член брыгады камуністычнай працы памятае словы Марыі Кірылаўны, якія потым былі напісаны на вялікім плакаце, што вісіць у цэху: калі кож- ная бабінажніца завода знізіць коль- касць адходаў толькі на адзін пра- цэнт, то за лік гэтага можна будзе пашыць за год больш 600 шаўковых сукенак. Больш 600! Ды гэта ж мож- на апрацуць у прыгожыя рознакаля- ровыя сукенкі ўсіх дзяўчат якой-не- будзь вёскі. Ды яшчэ і хлопцам на кашулі застанецца.

Пража здадзена. Яна пройдзе суш- ку, сарціроўку і, упакаваная ў вялі- кія скрыні з маркай Магілёўскага за- вода штучнага валакна, паімчыць у цягніках і аўтамашынах у розныя канцы нашай неабсяжнай краіны. Колькі людзей скажучь сваё шчырае дзякуй магілёўскім прадзільшчыцам і бабінажніцам за выдатны плён іх умелых, працавітых рук!

Здаўшы сваю прадукцыю і пера- апрацуўшыся, бабінажніцы ідуць да- дому. А Марыя Кірылаўна застаецца. У яе яшчэ багата спраў. Яна ж і рэ- дактар насценнай газеты, і старшы- ня цэхавай партыйнай камісіі па пра-

Шаснаццаць год працуе на Баранавіцкай швейнай фабрыцы Ольга Андрэеўна Васілевіч. За гэтыя гады яна прайшла шлях ад простае работніцы да кіраўніка цэха. Узначальвае ёю калектыў — пе- радавы на прадпрыемстве. На Брэсцкай абласной партыйнай канферэнцыі О. А. Васілевіч выбрана дэлегатом XXII з'езду КПСС. На здымку: Ольга Андрэеўна Васілевіч. Фота В. Германа.

Дванаццаць год працуе на ферме калга- са імя Сталіна Навагрудскага раёна Надзея Іванаўна Шэсцель. Яна адной з першых на Гродзеншчыне паследавала прыкладу знатнага жывёлавода краіны Яраслава Чыжа — стала свінаркай-тысяч- ніцай. У гэтым годзе Надзея Іванаўна ўжо адкарміла больш сямісот свіней і ў сацыялістычным спаборніцтве свіна- рак рэспублікі займае адно з першых месц. Зараз яна адкармлівае яшчэ каля 250 свіней.

Н. І. Шэсцель была дэлегатом XXV з'ез- ду Кампартыі Беларусі. На здымку: Надзея Іванаўна Шэсцель. Фота А. Перахода.

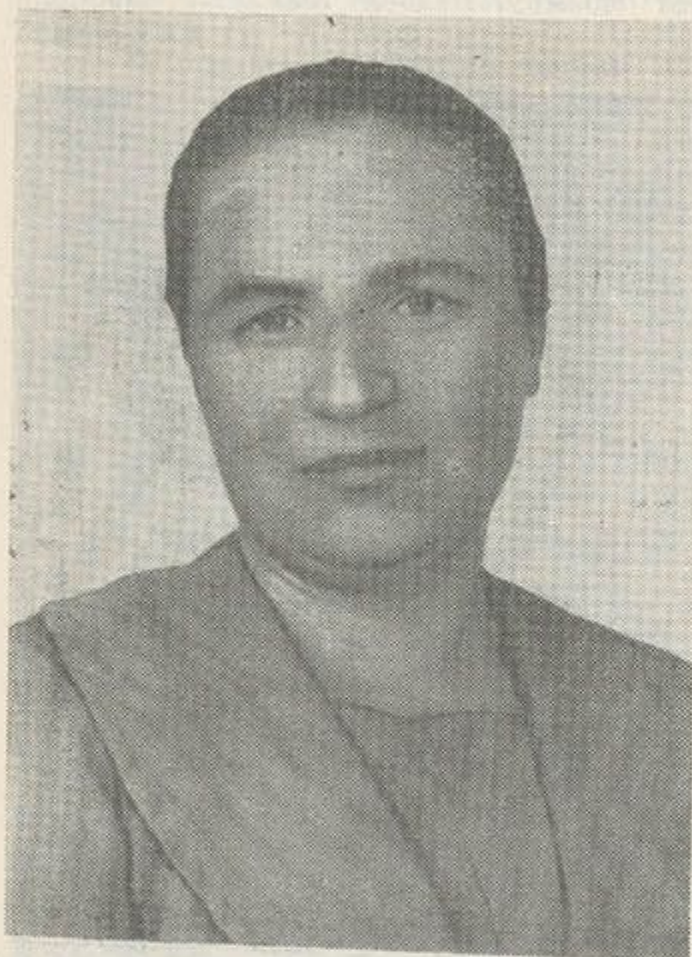

цы і зароботнай плаце, і агітатар. Трэба пагаварыць і з сакратаром партарганізацыі, параіць, якое найбольш актуальнае пытанне вынесці на абмеркаванне чарговага партыйнага сходу. А потым зайсці ў цэхавы прафсаюзны камітэт. У Марыі Кірылаўны з'явілася новая ідэя: арганізаваць экскурсію на мясцовую трыкатажную фабрыку. Там, як і ў бабінажным цэху завода штучнага валакна, справу маюць з той жа пражай. Значыць, знойдзеца аб чым пагаварыць, можна будзе падзяліцца вопытам. Цэхком павінен падтрымаць гэтую ідэю, як падтрымліваў і іншыя мерапрыемствы, завадатарам якіх была Марыя Кірылаўна. Бабінажніцы рабілі экскурсіі на завод «Строммашына», швейную фабрыку, мясакамбінат. Калектыўна, на спецыяльных аўтобусах ездзілі ў Мінск, азнаёміліся з выдатнасцямі сталіцы рэспублікі, пабывалі ў тэатры оперы і балету.

А ўвечары трэба рыхтавацца да чарговай гутаркі па праекце Праграмы КПСС.

Праект Праграмы Камуністычнай партыі Савецкага Саюза! Велічныя, узніслыя планы захапілі розум і сэрца кожнага савецкага чалавека, натхнілі на новыя подзвігі і здзяйсненні. Слова агітатара аб гэтым найвялікшым дакуменце нашай эпохі — той магніт, да якога нястрымна цягнуцца людзі. І Марыя Кірылаўна ўкладвае ў пачэсны абавязак агітатара ўсю гарачыню сваёй душы. А людзі тым больш імкнуцца паслухаць гутарку Марыі Кірылаўны, што яна з'яўляецца дэлегатам XXII партыйнага з'езду. Ёй — радавому байцу вялікай арміі камуністаў-ленінцаў, якая стварае светлае сонечнае жыццё на зямлі, выпала шчасце падняць свой дэлегацкі мандат, падаць свой шчыры голас за цудоўную Праграму пабудовы камунізма ў нашай краіне. Гэта велізарнае, ні з чым не параўнанае шчасце.

Янка ТАРАСАЎ

Дэлегат XXII з'езду КПСС Марыя Адамаўна Назарэнка — загадчыца свінагадоўчай фермы калгаса імя XXI з'езду КПСС Хойніцкага раёна.

Фота Ф. Раманава.

Радкі з пісьмаў

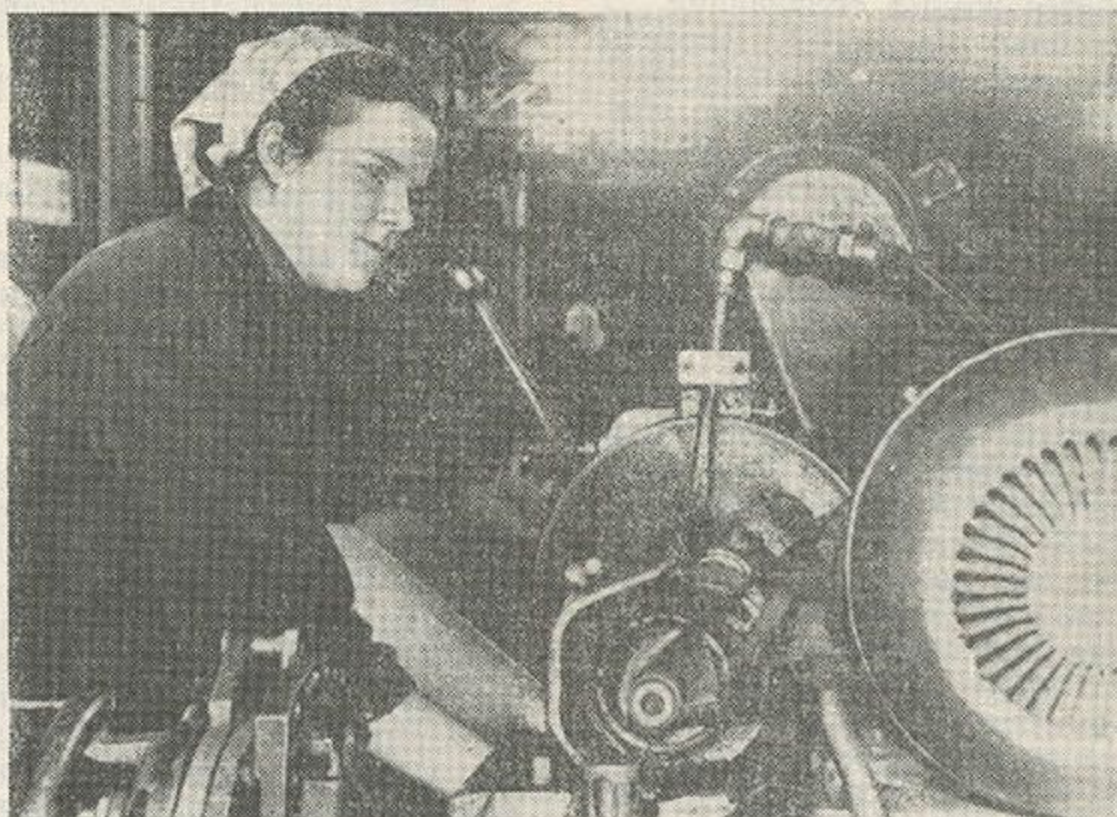
Праект Праграмы Камуністычнай партыі выклікаў шырокі водгук ва ўсім свеце. Праграма прасякнута глыбокімі клопатамі аб шчасці чалавека. У рэдакцыю паступаюць пісьмы, у якіх нашы чытачкі выказваюць сваю вялікую радасць і гонар за Савецкую Радзіму.

Ніжэй мы друкуем вытрымкі з некаторых пісьмаў, якія яскрава сведчаць аб тым, што Камуністычная партыя — партыя народа і служыць народу.

Я бязмежна шчаслівая, што буду прымаць удзел у рабоце гістарычнага XXII з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Ганаруся сваёй партыяй, Радзімай! Прыкладу ўсе свае сілы і веды, каб апраўдаць давер'е партыі і народа.

А. БУРАЯ,

шліфавальшчыца Мінскага падшыпнікавага завода.

А. Бурая за працай.

Якімі прыгожымі сталі нашы гарады, як радасна жыць! Прачытала праект Праграмы КПСС і не магу не сказаць — гэта гістарычны дакумент, прасякнуты вялікімі клопатамі Камуністычнай партыі аб народзе, аб шчасці чалавека.

Зараз, калі ўсе намаганні савецкіх людзей накіраваны на пабудову камунізма, імперыялісты імкнуцца перашкодзіць нам — неабдуманаму бразгаюць зброяй. Няўжо гэтыя людзі страцілі розум, няўжо яны думаюць, што гэта пройдзе для іх беспакarana? Не! Наш народ здолее абараніць тое, што заваявана ў цяжкай і кровававай барацьбе. Наш народ здолее пабудаваць першае ў свеце камуністычнае грамадства. Я беспартыйная, але мяне заўсёды глыбока кранае і радуе ўсё, што робіць Камуністычная партыя для народа. Я ганаруся партыяй камуністаў.

В. ГАЎРЫЛАВА,

хатняя гаспадыня.

Г. Гомель.

З кожным годам мацнее наша Савецкая Радзіма, кіруемая Камуністычнай партыяй Леніна на чале з М. С. Хрушчовым, нястомным змагаром за мір ва ўсім свеце. З кожным годам яна ідзе ўсё далей уперад па шляху тэхнікі і прагрэсу. Новы праект Праграмы Камуністычнай партыі адкрывае грандыёзныя перспектывы далейшага працвіцання нашай краіны. Цудоўнае заўтра чакае нас — светлы дзень камунізма. Вось чаму так радасна на сэрцы, так хочацца жыць.

Я шмат год прыкавана да пасцелі, але я шчаслівая, што живу ў краіне, дзе ўсё робіцца для чалавека. Які б лёс цябе ні спаткаў, ты не будзеш адзінокай, табе прадаставяць усе магчымасці працаваць, рабіць тое, на што ёсць сілы, веды, здольнасці. Я вучуся завочна ў шостым класе. Да мяне на дом прыходзяць настаўнікі, дапамагаюць авалодваць ведамі. Нядаўна ўступіла ў камсамол. Як жа мне не ганарыцца сваёй Радзімай, калі я адчуваю сябе паўнацэнным грамадзянінам краіны!

Слуцкі раён.

З. ЛЕШЧАНКА

Сяброўкі па працы віншуюць Ядвігу Іосіфаўну Будаю (у цэнтры) з выбраннем яе дэлегатам XXII з'езду КПСС.

Фота П. Наватарова.

ГАНАРУСЯ ДАВЕР'ЕМ

ЗАРАЗ, бадай, няма чалавека, які не ведаў бы праекта Праграмы КПСС — найвялікшага гістарычнага дакумента. У ім выразна абгрунтавана мэта — усё для чалавека, усё для шчасця людзей! Ні адна партыя ў свеце ніколі не выстаўляла такой праграмы. Толькі партыя камуністаў ва ўвесь голас абвясціла ўзвышаную мэту — пабудову камунізма.

Чытаеш гэты дакумент і нібы заглядаеш у наша цудоўнае заўтра, нібы адчуваеш бяскрыўнае шчасце таго жыцця, якое будзе называцца камунізмам. Нам жыць пры камунізме, нам яго і ствараць. Вось чаму хочацца працаваць з падвоянай энергіяй.

Кожны чалавек можа, а паколькі можа, значыць павінен для сваёй краіны, для свайго народа

Калектыў Беларускага аўтамабільнага завода датэрмінова выканаў сваё перадз'ездаўскае абавязальства. Сканструяван і зроблен першы ўзор 27-тоннага аўтасамазвала «БелАЗ-540». Зніжана вага новай машыны, павышана маневранасць, прадугледжаны максімальныя выгоды для кіравання. «БелАЗ-540» здольны развіваць хуткасць да 52 кіламетраў у гадзіну, ён надзейны і эканамічны ў эксплуатацыі.

Новыя беларускія самазвалы-гіганты знойдуць шырокае прымяненне на адкрытых горных распрацоўках, будаўніцтве магутных гідрастанцый і на іншых буйнейшых будоўлях сямігодкі.

На здымку: новы аўтасамазвал «БелАЗ-540».

ТВАЕ РУКІ

О, рукі твае!
Без прынукі
Капалі, палолі, жалі.
Яны не баяліся, рукі,
Ні гною, ні дзёрнаў зляжалых.

Парэпаныя, грубыя,
У жылках прыпухлых, што ў вецці,
Счарнелыя (іх не адмыеш!)
І самыя чыстыя ў свеце!

Кастусь ЦВІРКА

рабіць у некалькі разоў больш, чым ён робіць. Мне здаецца, для савецкіх людзей павінен стаць законам дэвіз — працуй сёння лепш, чым учора, а заўтра лепш, чым сёння.

Скажу пра сябе. Я працую даяркай. Працую як быццам нядрэнна, удастоена звання Героя Сацыялістычнай Працы. За восем месяцаў надала амаль па 3 тысячы літраў малака ад кожнай каровы. І ўсё роўна мне ўвесь час здаецца, што можна і трэба працаваць лепш.

У мяне не маленькая сям'я — пяць сыноў, муж. Жывём дружна. Шмат часу я бываю занята на ферме. Дзеці і муж дапамагаюць мне.

Я член партыі. На Мінскай абласной партыйнай канферэнцыі выбрана дэлегатам на XXII з'езд КПСС. Які гэта вялікі гонар для мяне, як я ўдзячна камуністам Міншчыны за давер'е!

Лепшым падарункам з'езду будзе выкананне ўзятых абавязальстваў. Я бясконца рада, што наш калгас моцна трымае сваё слова. Па выніках сацыялістычнага спаборніцтва калгасаў вобласці за восем месяцаў мы выйшлі пераможцамі і заваявалі пераходны сцяг абкома партыі і аблвыканкома.

Па многіх паказчыках, асабліва ў жывёлагадоўлі, наша арцельная гаспадарка перавыканала заданне апошняга года сямігодкі: ужо зараз мы маем па 20 кароў на 100 гектараў сельгасугоддзя і атрымалі па 412,4 цэнтнера малака. Калгас выканае гадавы план па продажы малака дзяржаве за дзевяць з палавінай месяцаў, а план па продажы яек выканалі на тры з палавінай месяцы датэрмінова.

Мне хочацца сказаць, што ў дні перадз'ездаўскай вахты калгаснікі працуюць вельмі зладжана, арганізавана, рупліва. Мы рыхтуем дастойную сустрэчу з'езду.

Ядвіга БУДАЙ,
даярка.

Калгас «Савецкая Беларусь»,
Мінскі раён.

Малая камуністка

Кожны раз, калі я чытаю ў газетах аб грандыёзных новабудовах нашай краіны, калі бываю ў Мінску і люблюся яго цудоўнымі гмахамі, калі атрымліваю ад блізкіх і сяброў, што разляцеліся па неабсяжнай Радзіме, сардэчныя запрашэнні на наваселлі, калі праходжу па вуліцах свайго раённага гарадка, забудаваных за кароткі час шматкватэрнымі дамамі, светлымі школамі і прасторнымі магазінамі,—я ўспамінаю адну непрыкметную на першы погляд жанчыну — Ніну Савельеўну Людагоўскую, старшую прасаўшчыцу Клімавіцкага камбіната будаўнічых матэрыялаў, радавога байца згуртаванай арміі будаўнікоў камунізма.

Мільёны цаглін прайшлі праз рукі Ніны Савельеўны. Сотні кватэр пабудаваны з гэтага матэрыялу. Тысячы савецкіх людзей ашчаслівілі яе залатыя рукі. «Дзякуй вашым рукамі!»—скажа кожны, хто ўбачыць, як працуюць Ніна Савельеўна Людагоўская і яе таварышы па змене.

Сілікатны цэх, дзе працуе Ніна Савельеўна, ніколі не ведае цішыні. Бесперапынна, днём і ноччу, тут гудуць магутныя прэсы, ператвараючы бясформенную вапнавую масу ў дакладныя прамавугольнікі цаглін. Для аднаго з прэсаў—трое. Сама старшая прасаўшчыца, невысокая жанчына ў белай спяцоўцы і яе падручныя—Аляксандра Бельская і Ганна Судзілоўская. Жывыя рукі жанчын хуценька падхопліваюць з паваротнага круга шэрыя цагліны і ўкладваюць іх у шахматным парадку на ваганетку. Тут патрэбна высокая дакладнасць, асаблівы рытм, каб не замарудзіць рух прэса, своєчасова зняць усе цагліны і правільна іх укласці на ваганеткі для адпраўкі ў аўтаклавы на запарванне. Прасаўшчыцы выдатна адчуваюць гэты рытм. А Ніна Савельеўна напачатку: сочыць праз спецыяльнае акенца за тым, як паступае з бункера вапнавая маса, рэгулюе яе падачу, дабаўляе ваду. Пераканаўшыся, што ўсё ў парадку, яна весела прапануе адной са сваіх падручных:

— Ну, Аня, давай памяняем месцамі.

Цяпер Ганна Судзілоўская сочыць за механізмамі прэса, а на яе месцы Ніна Савельеўна. Яшчэ шпарчэй пачынаюць класціся цагліны адна за другою. 900 штук—і ваганетка гатова—падавай наступную.

Сёння ў Ніны Савельеўны прыўзняты настрой. Усхваляваныя і яе сяброўкі. Перад пачаткам змены ўсе даведліся з абласной газеты пра радасную навіну: камуністы Магілёўшчыны рашылі паслаць Ніну Савельеўну Людагоўскую дэлегаткам на XXII з'езд партыі, аказалі ёй высокі гонар—зацвердзіць разам з іншымі дэлегаткамі гістарычную праграму будаўніцтва камунізма ў нашай краіне. Дэлегатку віншавалі ўсёй змай. Тут жа вырашылі, які падарунак павязе яна на з'езд. Кожны абяцаў не толькі выконваць, а і перавыконваць зменныя заданні, даражыць кожнай рабочай хвілінкай, выпускаць прадукцыю толькі выдатнай якасці.

— Калі ўсе будуць вернымі свайму

слову,—сказаў, правёўшы алоўкам апошняю рыску ў бланкоце, майстар Уладзімір Саковіч,—то наша змена дасць да 17 кастрычніка мільён штук цэглы звыш плана.

Яго словы патанулі ў хоры адабраль-

ных галасоў. Ніна Савельеўна з удзячнасцю глядзела на сваіх сяброў па змене, камуністаў і беспартыйных, якія яе гонар лічаць сваім гонарам, і дала яшчэ раз сама сабе слова працаваць так, як ніколі.

І вось першы раз падводзяцца вынікі пераезд'ездаўскай вахты. З хваляваннем прыслухоўваецца Ніна Савельеўна да голасу майстра змены:

— Бригада Людагоўскай пры норме 17 тысяч цаглін дала за змену 22 тысячы. Чатыры тысячы звыш нормы дала бригада Юрчанкі. На тры тысячы перакрылі заданне бригады Пруднікавай і Сталяровай. Усяго мы маем 15 тысяч штук звышпланавай цэглы. Так трымаць, дзяўчаткі!

На другі дзень змена дае 16 тысяч звыш плана, на трэці—цэлых 17 тысяч штук. Выдатны рытм! Можна не сумнявацца, што Ніна Савельеўна адрэпартаў з'езд пра мільён звышпланавай цэглы, што яе родная змена заважэ ганаровае званне калектыву камуністычнай працы, пачэсную назву імя XXII з'езду КПСС.

Напэўна, для гэтай змены створаны асаблівыя ўмовы, могуць падумаць некаторыя. Зусім не. Умовы аднолькавыя ва ўсіх зменах. Проста тут працуюць настойлівыя людзі, якія любяць сваю справу. Ды хіба можна абы-як працаваць, калі бачыш перад сабой жывы прыклад камуніста Ніны Людагоўскай, якая ў любы момант прыйдзе на дапамогу адстаючаму, дасць карысную параду малавпытнаму.

— Біяграфія ў мяне простая,—расказвае Ніна Савельеўна.—Да вайны вучылася ў школе. У верасні 1943 года наш раён вызвалілі ад фашыстаў. Аднак

бацькі свайго мы не дачакаліся з фрон-та: ён загінуў у адным з баёў. Мне пайшоў тады семнаццаць год, і я вырашыла хоць як-небудзь замяніць бацьку. Рамантавала чыгунку, будавала масты, працавала на будаўніцтве вызваленых гарадоў, вялікіх і маленькіх. Усюды я бачыла шчырае жаданне савецкіх людзей хутчэй загіць раны вайны, адбудавацца. Але матэрыялу для будаўніцтва не хапала. Мабыць і нарадзілася ў мяне тады думка пайсці на камбінат, даць людзям як мага больш цэглы.

Першай яе настаўніцай ля прэса была Люба Юрчанка. Іменна яна адкрыла малой прасаўшчыцы ўсе «сакрэты» аграгата. Вучаніца не задаволілася Любіным вопытам. Прыглядалася да іншых спрактыкаваных прасаўшчыц, наведвала школу тэхнічнай вучобы, ездзіла на экскурсіі да аршанскіх сілікатчыкаў. Крок за крокам вучылася яна правільна наладжваць механізмы, дабівацца рытмічнай разгрузкі і пагрузкі цэглы. Выдатнае веданне тэхнікі дало свае вынікі. Ніна Савельеўна пачала сістэматычна перакрываць нормы. Даваць 125—130% вы-працоўкі за змену стала для яе законам. У хуткім часе Людагоўскую прызначаюць старшай прасаўшчыцай.

Як хутка паляцеў час! На яе вачах побач з камбінатам вырастае вялікі рабочы пасёлак з жылымі дамамі і інтэрнатамі, магазінамі і культурна-бытавымі ўстановамі, прасторная трохпавярховая школа. І ўсё пабудавана са сваёй сілікатнай цэглы. Паявіліся ў Ніны Савельеўны свае вучаніцы. І Аляксандру Бельскую, і Ганну Судзілоўскую і многіх іншых навучыла яна майстэрству прасаўшчыц.

Сакавік—самы шчаслівы і радасны месяц у яе жыцці. 1 сакавіка 1959 года Ніну Савельеўну Людагоўскую працоўныя раёна выбралі дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Праз год, 7 сакавіка, за высокія паказчыкі ў працы і актыўную грамадскую дзейнасць Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР яна была ўзнагароджана ордэнам Леніна. У сакавіку гэтага года камуністы камбіната прынялі яе ў сваю дружную і вялікую сям'ю. Харомны месяц сакавік! Калі мы казалі аб гэтым Ніне Савельеўне, яна ўсміхнулася:

— І жнівень таксама харомны. Я вельмі радавалася за палёт Германа Цітова. Калі ў космасе можна так доўга і дакладна працаваць, дык што гаварыць пра нашы зямныя ўмовы. Паўтары нормы трэба даваць, не менш. А верасень? Таксама цудоўны месяц. Толькі мне да гэтага часу ўсё не верыцца, што я паеду ў Маскву. Такая вялікая і нечаканая радасць! А кастрычнік—яшчэ лепшы! Адным словам, у нас усе месяцы добрыя.

Пра сваё асабістае жыццё і дэпутацкую дзейнасць старшая прасаўшчыца расказвае скупа, увесь час імкнецца перавесці размову на сваіх сябровак па брыгадзе і змене, хваліць гасельшчыка вапны Васіля Гурбовіча і слесарша Мікалая Шалыгіна, ад якіх у многім залежыць зладжанасць у рабоце, якасць цэглы. Нас выручае дырэктар камбіната Канстанцін Апанасавіч Цеханоўскі.

— Калі я чытаю ў праекце Прагра-

мы,—гаворыць ён,—што чалавек чалавеку друг, таварыш і брат, то тут жа ўявіў сабе нашых прасаўшчыц Ніну Людагоўскую і Любу Юрчанка. Радней, чым сёстры гэтыя работніцы. Жывуць разам на адной кватэры. Давалі ім асобныя—адмовіліся ў карысць тых, у каго сем'і вялікія. А нам, моў, кубатуры хопіць, якраз па санітарнай норме. Дык вось, жывуць камунай. Стол у іх агульны, зарплата ідзе ў агульную касу. У сына Ніны Савельеўны—дзве матулі. Кожная купляе яму абноўкі і гасцінцы. Сумесна купляюць новыя кнігі і іншыя рэчы. У кіно, на сходзе, ва ўніверсітэце культуры—заўсёды разам. Вадой не разальеш...

З цеплынёй адгукаецца пра свайго дэпутата рабочы Фёдар Белавусаў, у якога вялікая сям'я. Іменна Ніна Савельеўна настаяла перад дырэкцыяй, партбюро і заўкомам, каб яму ў першую чаргу выдзелілі добраўпарадкаваную кватэру. Жанчыны з пасёлка Яноўка паскардзіліся на дрэннае становішча з вадой, і дэпутат узяла гэты клопат на сябе. Зараз у пасёлку дзейнічаюць два новыя калодзежы. А колькі іншых вытворчых і бытавых, грамадскіх і сямейных пытанняў даводзіцца вырашаць дэпутату!

— Кабінет бы табе, Ніна, спецыяльны абсталяваць,—гаворыць сваёй малодшай сяброўцы Люба Юрчанка.

— Нічога, абыдземся пакуль што і

без яго,—адказвае Ніна Савельеўна.— Вось набудуем дастаткова дамоў, тады і за кабінеты возьмемся. Галоўнае, што да нас людзі ідуць. Дарогу на кватэру ведаюць.

Так і жыве, адказваючы за ўсё, гэтая простая, сціплая і непрыкметная на першы погляд жанчына. Узнагароды і пашана не ўскружылі ёй галаву, не ўпіваецца яна працоўнымі поспехамі, а гарыць жаданнем зрабіць яшчэ больш.

Усё бліжэй і бліжэй гістарычны дзень адкрыцця XXII з'езда роднай партыі. Усё часцей можна ўбачыць Ніну Савельеўну пасля работы схіліўшайся за сталом, над двума брашурамі—праектам Праграмы і Статута КПСС. Хочацца ўсё абдумаць перад з'ездам, усё ўразумець, параўнаць мінулае прадпрыемства і яго заўтра, свой лёс і жыццё таварышаў па цэху. Успамінае Ніна Савельеўна, як год дзесьці назад на прадпрыемстве было ўсяго тры прэсыкарлікі. Выпускалі яны разам да 18 тысяч цаглін за змену. Цяпер жа адзін прэс дае 22 тысячы штук цэглы. Усяго іх устаноўлена ў цэху шэсць. Магутных. Айчынных.

Раней шмат ручной працы затрачвалася на падачу вапны і пяску. Зараз дзейнічаюць поўнасцю механізаваныя вапнавая і пясконая галерэі. Механізаваны працэс пагрузкі цэглы-сырцу ў аўтаклавы, пагрузка гатовай прадукцыі.

Упершыню ў рэспубліцы ажыццёўлена поўная механізацыя абпальвання вапны ў вярчальных печах. Усё гэта дазваляе камбінату ўжо сёлета дасягнуць магутнасці, запланаванай на 1965 год—выпусціць 80 мільёнаў штук цэглы. Прадпрыемства дасць у гэтым годзе тры мільёны цаглін звыш плана. Гэта прыкладна 250 новых кватэр. Адчувальная надбаўка! Вось яна, сямігодка ў дзеянні!

Невялікі партыйны стаж у Ніны Савельеўны Людагоўскай. Але яна цвёрда засвоіла і няўхільна ажыццяўляе галоўны прынцып новага Статута КПСС: «Член партыі абавязан... служыць прыкладам камуністычных адносін да працы».

Днём і ноччу прыбывае звышпланавая цэгла на пагрузачныя пляцоўкі камбіната. Тут яна доўга не залежаецца. Эшалон за эшалонам ідуць у адрас Мінска, Магілёва, Віцебска і іншых гарадоў рэспублікі. Больш яе—хутчэй вырашым галоўную праблему ўздыму дабрабыту савецкіх людзей, жыллёвую праблему.

Вось чаму ад усяго сэрца трэба сказаць чалавеку, праз рукі якога прайшлі мільёны цаглін:

«Дзякуй вашым рукамі!»

Я. КРЫСКАВЕЦ

г. Клімавічы.

Прыпеўкі

Мы прыпеўкі вам спяём — веселей іграй, баян! —
Як працуем, як жывём, як выконваем свой план.

Маладосць праходзіць наша, як рака бурлівая.
Дзякуй партыі любімай за жыццё шчаслівае.

Мы спаборнічаем дружна, працай ганарымся
І ніякіх перашкод цяпер не баімся.

Сямігодка — наша радасць, нашых мараў заповіт.
Яе планы грандыёзныя хвалююць увесь свет.

На узнятай цаліне каласіцца ураджай.
Гэтым можа ганарыцца толькі наш Савецкі край.

Шлях у космас пралажылі нам Гагарын і Цітоў,
Увесь свет яны здзівілі, ім падзяка і любоў.

Да шчаслівага жыцця нам адкрыты ўсе шляхі,
Перамогамі у працы стрэнем з'езд дваццаць другі.

Па-ўдарнаму працуем і заможна мы жывём,
Мы аб партыі любімай песні радасна пяём.

Дык няхай вайной бандыты перастануць пагражаць,
Нам ніхто не перашкодзіць камунізм пабудаваць.

Запісала Ганна ЛІТВІНАВА

г. Гродна.

Усё шырэй разгортваюцца будаўнічыя работы на буйнейшай новабудулі рэспублікі—Бярозаўскай ДРЭС. Будаўнікі і мантажнікі спаборнічаюць за датэрміновы ўвод у эксплуатацыю 1-га катла і турбін.

Камсамолка Люба Панасюк прыйшла на будоўлю ў 1958 годзе з вёскі Старыя Пяскі Бярозаўскага раёна, а Любоў Яцкевіч—з вёскі Нівы таго ж раёна. Зараз дзяўчаты спрактыкаваныя тынкоўшчыцы і на будаўніцтве галоўнага корпуса выконваюць норму на 150 працэнтаў.

На здымку: камсамолкі Люба Панасюк (злева) і Люба Яцкевіч.

Фота М. Мінковіча.

Хіба гэта можна забыць?

У ГЭТЫЯ дні, калі хмары вайны зноў згушчаюцца над светам, калі рэваншысты ўсіх масцей хочуць навязаць народам новую смертаносную вайну, — я не магу маўчаць.

Зусім нядаўна, усяго шаснаццаць год назад, наша неба ачысцілася ад чорнай свастыкі, заззялі яркімі агнямі гарады і вёскі. Не паспелі яшчэ высахнуць слёзы на вачах маці, удоў і сірат, чые родныя не вярнуліся дадому, а зграя Адэнаўэра і іх паплечнікі — амерыканскія імперыялісты зноў пагражаюць вайной.

Я не магу маўчаць! Мільёны маладых жыццяў забрала мінулая вайна. Колькі гарадоў і вёсак згарэла ў яе агні! Ніколі не забудуцца пакуты людзей, па-зверску закатаваных у канцэнтрацыйных лагерах. Я была адной з ахвяр фашызму, прайшла праз Майданек і Асвятніц...

У страшэнныя гады вайны наша сям'я жыла на Смаленшчыне. Мы не маглі стаяць убаку і чакаць, калі прыйдзе перамога. Бацька — пайшоў на фронт, маці, брат, муж і я знайшлі шлях да партызан. Прадажныя паліцаі высачылі. Спачатку гестапа арыштавала мужа і брата, затым старэнькую маці, пазней — мяне. Дзеці — двое маленькіх сыноў — засталіся ў чужых людзей.

Балюча трывожыць перажытае, але трэба напамінь аб ім тым, хто забыў пра вайну...

Хіба можна забыць зверскія катаванні ў Руднянскай турме? Хіба можна забыць Майданек? Везлі ўсіх зняволеных у шчыльна закрытых таварных вагонах. Мы не бачылі ні хлеба, ні вады.

Памятаю, на станцыі Люблін з нашага эшалона выгрузілі многа трупаў. Гэта былі жанчыны і дзеці. У лагеры нас загналі за калючы дрот, па якім быў пушчаны электрычны ток, апранулі ў паласатую адзежу і далі нумар. Прозвішча больш не існавала.

Калі савецкія войскі пачалі набліжацца да Майданека, фашысты спяшаліся расправіцца са зняволенымі. Нас адвезлі на новыя пакуты ў канцлагер Асвятніц. І зноў палавіну эшалона выгрузілі трупаў, скідалі іх у штабелі, пасыпалі хлорнай вапнай. Сярод трупаў былі яшчэ жывыя людзі. На паветры яны апрытомнелі і прасілі піць...

І зараз, праз гэтулькі гадоў, як толькі заплюшчу вочы, зноў бачу велізарны будынак, з труб якога валіць дым, і чую пах гару. Гэта крэматорый Асвятніца, у якім фашысты спалілі больш чатырох мільёнаў людзей...

Асабліва цяжка было бачыць пакуты дзяцей. Фашысты не спыняліся ні перад чым. Час ад часу ў бараках са шпрыцам у руках з'яўляўся ўрач. Але ён прыходзіў не для таго, каб дапамагчы хворым. Не! Ён рабіў дзецям уколы ў вочы. Праз некалькі мінут малыя слеблі. І фашысты адносілі іх у крэматорый...

Міхась МАШАРА

Гульня з агнём — не жарт, панове

Не страшце нас, паны, разбоем
І воўчым лямантам-выццём.
Не бразгайце дарэмна зброяй,
Не павярнуць назад жыццё.

Нам трэба мір...
Мы любім працу.
Мы шлём у космас караблі.
Будуем светлыя палацы
для ўсіх працоўных на зямлі.

Нікому мы не чынім шкоды,
Свае пільнуем рубяжы.
Чаму палохае вас згода!
Нашто вы вострыце нажы!

Вас душыць зайздасць...

Зноў прыгожа
жыццё расквечана у нас,
І не баімся мы пагрозы,
Якая вее з вашых баз,

Што набрынялі, нібы скулы,
скрозь на зямлі краін чужых.
Не зберагчы сваёй вам скуры
у судны дзень, — за кошт другіх!

Гульня з агнём — не жарт, панове.
Вам не знайсці надзейных сгоў
У эпоху ядзернае зброі,
У час касмічных караблёў.

Усё гэта я бачыла сваімі вачыма, усё адчула крывёю свайго сэрца. А амерыканскія імперыялісты ў той час лічылі долары, якія ракою цяклі ў іх кішэні. Яны нажываліся на вайне, на крыві людскай.

І зараз, калі імперыялісты зноў рыхтуюцца развязаць вайну, хочацца сказаць ім — не жартуйце з агнём, панове! Тэрмаядзерная вайна ўварвецца і ў вашы гарады, і ў вашы дамы і сем'і. Не долары пацякуць у кішэні, а кроў вашых сыноў і дочак пральцеца...

Мінула шаснаццаць год. Наш народ не толькі адбудаваў разбураныя гітлераўцамі гарады і вёскі, аднавіў сваю гаспадарку. Наша краіна стала магутнай сацыялістычнай дзяржавай. Савецкія людзі будуць камунізм — светлую будучыню ўсяго чалавецтва. Добра жыве і мая сям'я. Бацькі пабудавалі новы дом і атрымліваюць пенсію.

Маім сынам Радзіма дала адукацыю. Старэйшы — Уладзімір — афіцэр запasu, скончыў рачное вучылішча і вучыцца цяпер у тэатральна-мастацкім інстытуце, другі — Юрый — таксама афіцэр запasu — стаў студэнтам політэхнічнага інстытута. Трэці — Саша — нарадзіўся пасля вайны, ходзіць у школу.

Нядаўна я атрымала пісьмо з Польшчы ад сям'і польскіх патрыётаў, якія дапамагалі мне хавацца пасля ўцёкаў з Асвятніца. Я нібы зноў адчула цяпло іх сэрцаў. З якой радасцю пішуць яны пра дзяцей, ужо зусім дарослых, пра іх поспехі ў жыцці.

Не! Просты народ не хоча вайны. Людзі добрай волі, дзе б яны ні былі, павінны змагацца за мір, каб ніколі не паўтарылася цяжкае мінулае, каб ніколі не адраділіся Майданекі, Асвятніцы, Бухенвальды і іншыя «фабрыкі» знішчэння людзей, каб людзям назаўсёды быў забяспечан мір і шчаслівае, радаснае жыццё.

Савецкі народ, як заўсёды, — надзейны аплот міру і бяспекі. Але калі нас прымусяць, калі ворагі развяжуць вайну, няхай крывідуць на сябе — яны атрымаюць спаўна і па заслугах. Калі спатрэбіцца, мая сям'я таксама стане ў рады абаронцаў сваёй Радзімы.

А. МАЗАЛЁВА,
пенсіянерка.

Вітаем Вас, Эжэні Катон!

Да 80-годдзя з дня нараджэння

ВАСЬМІДЗЕСЯЦІГ О Д Д З Е выдатнай дзячкі міжнароднага дэмакратычнага руху, цудоўнай дачкі французскага народа Эжэні Катон 13 кастрычніка адзначае сусветная грамадскасць.

У дзень слаўнага юбілею жанчыны Савецкага Саюза сардэчна вітаюць Эжэні Катон і жадаюць ёй многіх год жыцця, здароўя і вялікіх поспехаў у працы.

Бадай, няма кутка на зямным шары, дзе б не была вядома актыўная і высакародная дзейнасць Эжэні Катон на пасту старшыні Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын.

Буйны вучоны-фізік і выдатная грамадская дзячкі Эжэні Катон прайшла доўгі і плённы працоўны шлях.

Яна нарадзілася ў маленькім гарадку Субізе, 13 кастрычніка 1881 года ў прастай сям'і, пасляхова закончыла жаночы педагогічны інстытут у Сеўры.

Эжэні Катон вядома як таленавітая вучаніца Мары Кюры-Складоўскай, з дапамогай якой яна была назначана выкладчыцай закончанага ёю інстытута.

На працягу трыццаці год Катон выкладала ў Сеўрскім інстытуце. Цёпла ўспамінае яна аб гадах педагогічнай дзейнасці, за гэты час яна правяла больш чым трыццаць выпускаў маладых настаўніц.

У 1923 годзе Эжэні выдатна абараніла дысертацыю на званне доктара фізічных навук. У 1934 годзе за педагогічную і навуковую дзейнасць Эжэні Катон была ўзнагароджана ордэнам Ганаровага легіёна, а ў 1936 годзе пры ўрадзе Народнага фронту была назначана дырэктарам Сеўрскага інстытута, якім кіравала да 1941 года. У дні другой сусветнай вайны Катон была зволена з пасады дырэктара інстытута. Яна прыступае да навукова-даследчай работы ў электрамагнітнай лабараторыі Бельвю, якой кіраваў яе муж — буйны вучоны фізік Эмэ Катон.

У гады нямецка-фашыскай акупацыі Францыі Эжэні Катон разам з мужам уступае ў рады руху Супраціўлення перадавой інтэлігенцыі Францыі, змагаючыся супраць чорных сіл фашызму. Яна пераканалася, што развіццё навукі, выхаванне моладзі, шчасце сям'і могуць быць забяспечаны толькі ва ўмовах міру. Таму не выпадкова пасля заканчэння другой сусветнай вайны Эжэні Катон з'яўляецца адным з палымых барацьбітоў за мір. У 1945 го-

дзе на першым кангрэсе Саюза французскіх жанчын — дэмакратычнай арганізацыі — яна выбіраецца старшыняй Саюза і ўсе гэтыя гады пасляхова кіруе ім. Пасля вайны пастала пытанне аб аб'яднанні жанчын для барацьбы за захаванне міру, і ў 1945 годзе Эжэні Катон выступае адным з ініцыятараў стварэння Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын, галоўнай задачай якой з'яўляецца барацьба за мір, за раўнапраўе жанчын і шчасце дзяцей. У цяперашні час МДФЖ ахоплівае сваім уплывам 200 мільёнаў жанчын больш 80 краін. Сваёй палыманай, паслядоўнай барацьбой

у абарону міру Эжэні Катон заслужыла любоў і павагу жанчын усіх краін свету. Будучы выбранай старшыняй Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын на першым кангрэсе, яна вось ужо на працягу амаль шаснаццаці год кіруе гэтай масавай дэмакратычнай арганізацыяй жанчын.

За сваю актыўную дзейнасць за захаванне міру Эжэні Катон падвяргалася праследаванням з боку рэакцыйнага ўрада. У 1950 годзе ёй, як старшыні Саюза французскіх жанчын, было прад'яўлена судовое абвінавачанне за выпушчаны Саюзам французскіх жанчын плакат супраць каланіяльнай

вайны ў В'етнаме. Дзякуючы пратэсту сусветнай і французскай прагрэсіўнай грамадскасці судовая справа супраць Эжэні Катон, якая цягнулася амаль паўтара года, была спынена «з прычыны адсутнасці складу злачынства».

Шматгадовая дзейнасць Эжэні Катон як старшыні Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын абапіраецца на цвёрдую рашучасць жанчын адстаяць мір; федэрацыя з'яўляецца адным з галоўных атрадаў у барацьбе за мір. У 1949 годзе Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын побач з іншымі арганізацыямі з'явілася ініцыятарам стварэння вялікага руху сучаснасці — руху прыхільнікаў міру, і яе старшыня Эжэні Катон была выбрана намеснікам старшыні Сусветнага Савета Міру, на пасадзе якога яна знаходзіцца і цяпер.

За выдатныя заслугі ў справе барацьбы за захаванне і ўмацаванне міру, дзейнасць па аб'яднанню жанчын у абарону міру ў 1951 годзе Эжэні Катон была прысуджана Міжнародная Сталінская прэмія «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Прымаючы ўзнагароду ў Савецкім Саюзе, Эжэні Катон урачыста заявіла: «Як старшыня Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын і старшыня Саюза французскіх жанчын, я бачу ў прысуджэнні гэтай вялікай узнагароды жаданне ўзнагародзіць мужнасць, якую дзесяткі мільёнаў жанчын праяўляюць у цяперашні час у барацьбе за мір, і гэтым вельмі ганаруся».

З таго часу мінула дзесяць год. Эжэні Катон з уласцівым ёй запалам працягвае свяшчэнную барацьбу за мір, за раўнапраўе жанчын, за шчасце дзяцей.

Вайна павінна быць выключана з жыцця чалавечага грамадства

(З Дэкларацыі МДФЖ)

У сучаснай міжнароднай абстаноўцы неабходна, як ніколі, для захавання міру, каб народы аб'ядналі свае намаганні з мэтай дабіцца з Германіяй заключэння мірнага дагавору, які юрыдычна замацуе граніцы, устаноўленыя з агульнай згоды саюзнікаў у Патсдаме пасля перамогі над гітлераўскай Германіяй, і ўрэгулявання на аснове гэтага дагавору пытання аб Заходнім Берліне.

Разам з тым народы павінны дабівацца неадкладнага пагаднення аб усеагульным, поўным і кантралюемым раззбраенні. Такое пагадненне прывядзе не толькі да спынення выпрабаванняў ядзернай зброі, але і да яе знішчэння; яно выключыць усякую магчымасць раззбраення новай вайны.

Самае гарачае жаданне жанчын усяго свету — захаваць мір, але для гэтага жанчыны і на Захадзе і на Усходзе, у краінах Еўропы і Амерыкі, Азіі і Афрыкі не павінны заставацца пасіўнымі і чакаць, калі падзеі прывядуць да непараўнай бяды для ўсяго чалавечтва.

Мы, жанчыны, нясе́м асобую адказнасць за жыццё і шчасце нашых дзяцей, мы абавязаны аб'яднаць свае намаганні і актыўна дзейнічаць сумесна з усімі сіламі міру, разам з усімі народамі, каб выратаваць чалавечтва ад знішчальнай вайны, спыніць ваенную істэрыю і гонку ўзбраенняў.

Мы павінны патрабаваць забеспячэння гарантыі бяспекі ўсіх народаў, што пацярпелі ад нямецкага мілітарызму, абяшчодзіць тых, хто правакуе вайну, першай ахвярай якой быў бы сам нямецкі народ.

Мы павінны ўздзейнічаць на ўрады сваіх краін, на Генеральную Асамблею ААН і кіраўнікоў чатырох вялікіх дзяржаў (ЗША, Вялікабрытанія, СССР, Францыя), каб прымусіць іх урэгуляваць германскую праблему і ліквідаваць небяспечныя рэшткі другой сусветнай вайны.

Вайна павінна быць выключана з жыцця чалавечага грамадства. Адносіны паміж народамі павінны быць адносінамі дружбы і давер'я.

Усе разам — без адрозненняў перакананняў і веравызнання — мы павінны прадаваць, каб рассяць недавер'е і страх, якія садзейнічаюць захаванню расколу паміж людзьмі.

Усе разам мы павінны дабіцца таго, каб нас пачулі тая, ад каго залежыць рашэнне быць ці не быць вайне; усе разам мы павінны заявляць для дзяцей усяго свету права на жыццё і на шчасце.

Эжэні КАТОН, старшыня МДФЖ.

В. БУСЫГІНА

Стурогіцаць «Кулямётны»...

КАРОТКАЯ «кулямётная» чарга. Адна, другая, трэцяя. Убок ляцяць прастрочаныя каўняры, крысо, рукавы...

Еўдакія Данілаўне часам здаецца, што гэтыя чэргі яна чуе не ў цэху швейнай фабрыкі імя Крупскай, дзе працуе начальнікам змены, а ў партызанскім лесе. Але гэтыя «кулямёты», хоць і называюцца так па-вайсковаму, хоць і чэргі ад іх вельмі нагадваюць тыя, што чуліся ў час вайны ў акопах, на полі бою, усяго толькі швейныя машыны і сеюць яны не смерць, а добрабыт.

На хвілінку змоўкне адзін «кулямёт», дае чаргу другі. То кароткая, то доўгая чэргі чуюцца тут і там. Тры брыгады швей, з якіх дзве камуністычныя, узброеныя навейшай тэхнікай, сталі на перадз'ездаўскую вахту, вядуць бой, каб даць краіне больш дзіцячых паліто.

За дзяцей, за іх шчасце яна, Еўдакія Данілаўна Бірукова, партызанка адной з заслонаўскіх брыгад, ішла ў іншы бой.

Успамінаецца першы сапраўдны кулямёт, які яна ўзяла ў рукі. Яго знайшлі вясковыя хлопчужкі. Дуся ішла галодная, стомленая, з клункам за плячыма па дарозе ў родную вёску Сухачэва, што ў Талачынскім раёне. Адсюль, з гэтай вёскі, у 1928 годзе 16-гадовая Дуся пайшла ў Мінск на швейную фабрыку імя Крупскай. Да 1941 года на фабрыцы вясковая дзяўчына вырасла да кваліфікаванага майстра брыгады.

І вось вайна. Дуся апрадула вайсковы шынель, стала медсястрой, але трапіла ў шпіталь як хворая. У шпіталі ў Чэрвені яе засталі фашысты. Яна бачыла, як акупанты білі вокны ў магазінах, рабавалі, бралі з магазінаў тавары, а сярод іх і тыя рэчы, якія былі створаны яе рукамі.

А тыя, для каго яна шыла, бегалі абадраныя, цягнулі кулямёт.

— Стойце! — спыніла Дуся хлопчукоў.

— Дзе вы ўзялі гэтую жалязяку?

— У лесе.

— Навошта яна вам?

Хлопчужкі маўчалі. Широка адкрытымі спалоханымі вачыма яны глядзелі на яе, вывучаючы, які яна чалавек: добры ці дрэнны. Дусі хацелася расцалаваць гэтых упартых хлопчукоў, але яна сярдзіта гляну-

ла на дзяцей і замітусілася, нібы шукаючы лазіну:

— Ах вы, свавольнікі, хочаце акалечыцца ці ўзарвацца. Кіньце гэта зараз жа, бо я вас!

Калі пачырванелыя пяткі хлопчукоў зніклі за прыгоркам, Дуся зняла клунак, азірнулася, закруціла ў нейкую рэч кулямёт і прынесла ў вёску. Потым з гэтым кулямётам ішлі ў бой заслонаўцы.

Там, у партызанскай брыгадзе, Дуся была разведчыцай.

Цяпер у распараджэнні Еўдакія Данілаўны тры брыгады.

Больш сотні маладых і пажылых жанчын, дзяўчат, але роўна прывабных характарам, якое надае чалавеку праца, схіліліся над швейнымі машынамі: «кулямётамі», універсальнымі «СМ-2», гузікавымі, прэсамі і прасамі.

Кожная з работніц выконвае адну ці дзве складаныя або менш складаныя аперацыі: прыстрочвае бартоўку, абкідвае петлі, прышывае кішэні, гузікі, ушывае рукавы, а ўсе разам за некалькі мінут зробіць паліто, жакет, пінжак. Калі падзяліць, напрыклад, прадукцыю брыгады, якая шые дзіцячыя паліто, то атрымаецца, што за сем гадзін працы адна швачка зрабіла тры з палавінай

паліто. Ні адзін, нават самы лепшы, кравец не зробіць гэтага не толькі за сем, але і за дванаццаць гадзін.

Кароткая «кулямётная» чарга. Адна, другая, трэцяя. Убок ляцяць прастрочаныя каўняры, крысо, рукавы. Але бой ідзе не толькі за якасць і колькасць прадукцыі, а і за новага чалавека.

Швачка адкінула пасму ільняных валасоў, выперла рукавом пот з ілба і зноў націснула педаль.

— Тр... трр... трр...

На стала злева ўзвышаецца гара матэрыялу, які чакае яе рук. Швачка не паспявае. Іншыя, больш кваліфікаваныя ды, відаць, спрытнейшыя, паспяваюць зрабіць сваю аперацыю, адзначаць у лістку зробленае і адпачыць. Вось побач, склаўшы рукі, сумуе Тамара.

— Тамара, — чуе швачка голас Еўдакія Данілаўны. — Дапамажы...

Тамара паволі паварочваецца.

— Я сваё зрабіла, — адказвае яна.

— Але сяброўка не спраўляецца.

— Хай павышае кваліфікацыю...

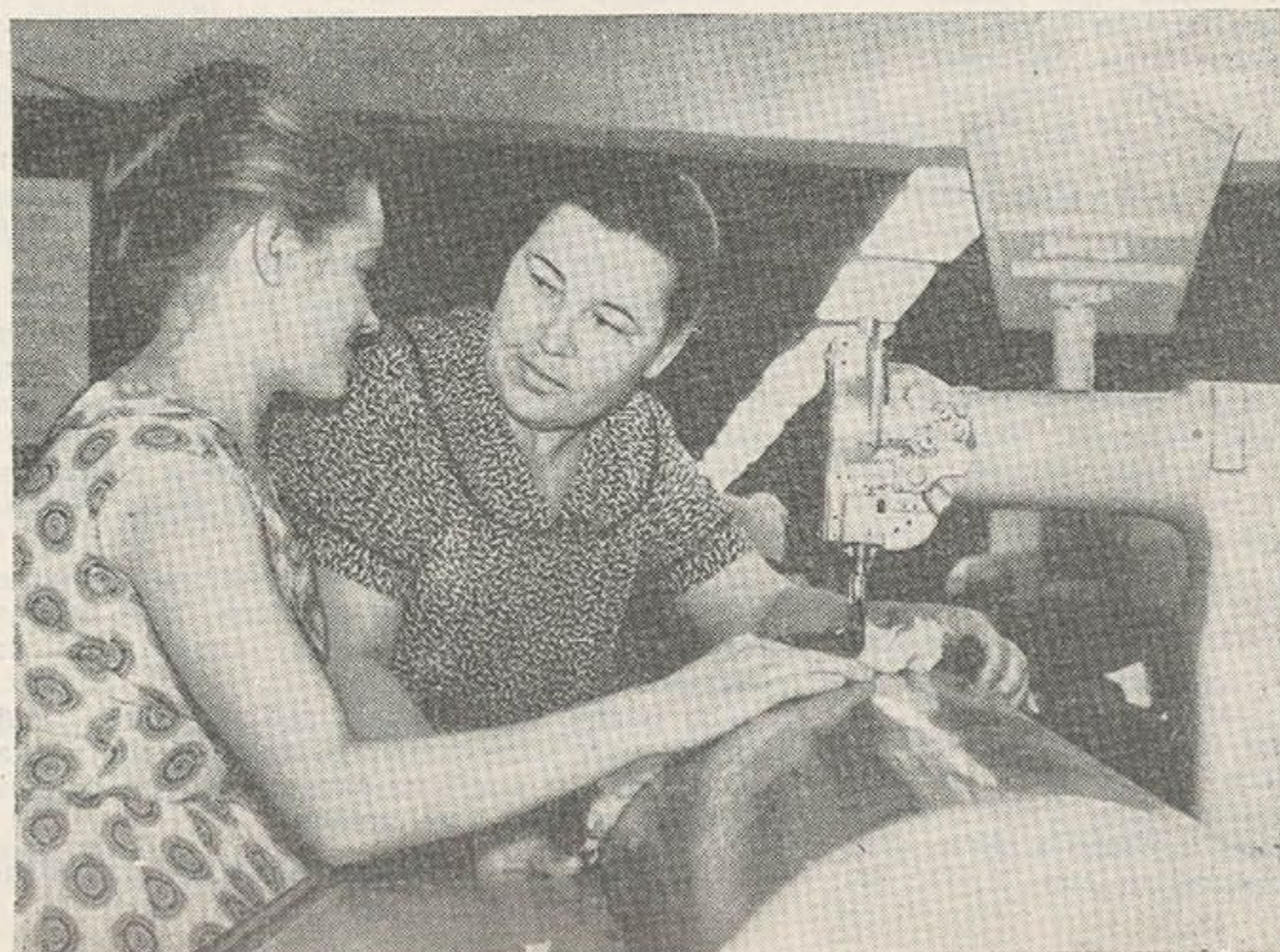
Еўдакія Данілаўна ведае: павышэнне кваліфікацыі — справа не аднаго дня, тыдня і нават месяца. А сёння трэба, каб змена выканала дзённае заданне. Тая або іншая больш кваліфікаваная швачка неахвотна ідзе на дапамогу адстаючай, бо яна атрымлівае толькі за тое, што запісала ў сваім лістку на ўліку працы. Яна адказвае за сябе. Чаму яна павінна рабіць за кагосьці?

Начальнік змены памагае адной з адстаючых работніц расчысціць затор. Дакорлівы яе позірк кранае сумленне дзяўчыны. Тамара працягвае руку да кроку:

— Ну добра ўжо, дапамагу.

Але робіць гэта швачка нехаця, як

Начальнік змены мінскай фабрыкі імя Крупскай Е. Д. Бірукова гутарыць з работніцай Нінай Манкевіч. На здымку ўверсе — лепшая швачка змены Соф'я Бурбоўская.

Два мільёны метраў шарсцяных і паўшарсцяных тканін выпусціць у гэтым годзе Гродзенскі тонкасукоўны камбінат. Уключыўшыся ў перадаўскае спаборніцтва, тэкстыльшчыкі абавязаліся даць насельніцтву да дня адкрыцця XXII з'езду КПСС 40 тысяч метраў звышпланавай прадукцыі. Гэтыя абавязацельствы дзякуючы няўхільнаму росту прадукцыйнасці працы выкананы датэрмінова — за сем месяцаў. На прадпрыемстве сёканомлены тысячы кілаграмаў натуральнай шэрсці і пражы. Новы прыліў працоўнага энтузіязму на камбінате выклікала абмеркаванне праекта новай Праграмы КПСС. Калектыў яго ўзяў новыя павышаныя абавязацельствы.

На здымку: перадавыя работніцы прадзільнага цэха Яўгенія Занеўская (справа) і Любоў Мінчык.

Фота А. Перахода.

Інструктар прадзільнага цэха Мінскага камвольнага камбіната, сакратар камсамольскай арганізацыі змены Галіна Фіялка. Прадуючы прадзільшчыцай, яна скончыла без адрыву ад вытворчасці тэкстыльны тэхнікум. У падарунак XXII з'езду партыі абавязалася вывесці з адстаючых у перадавыя 8 прадзільшчыц.

Фота У. Кітаса.

ласку, толькі з пашаны да пажылой жанчыны, заслужанай работніцы.

«Сказаць, што Тамара несвядомы чалавек, нельга, — думае Еўдакія Данілаўна, — яна выконвае і перавыконвае заданні, выдатна авалодала сваёй кваліфікацыяй. Чаму сапраўды яна павінна працаваць за кагосьці? Яна, здаецца, мае рацыю: ураўнілаўкі не павінна быць. Дык у чым жа справа?»

Усё, здаецца, ідзе правільна. Але вось набліжаецца канец змены, а колькасць зробленай прадукцыі ледзь-ледзь дасягае дзённага задання.

На пяцімінутках часта паўставала пытанне: што зрабіць, каб лепш выканаць абавязацельствы, узятыя ў гонар з'езду партыі?

— Трэба падцягнуць адстаючых, — гаварылі адны.

— А не ўзвальваць іх работу на тых, хто працуе лепш, — падтрымлівалі іншыя.

— Вось-вось. Хто адстаючым не дае працаваць так, як перадавыя?

— Не трэба патураць адстаючым!

— Ураўнілаўкі не павінна быць — так вучыць партыя.

Гэта праўда. Так вучыць партыя. Еўдакія Данілаўна належыць да гэтай партыі. Але ж родная Камуністычная партыя вучыць таксама, што трэба ўзнямаць прадукцыйнасць працы і каб адказваў адзін за ўсіх, усе за аднаго.

Але чуліся і іншыя галасы.

— Працуем у калектыве, а жывём, як аднаасобнікі: зрабіў сваё, запісаў у той лісток, а там і трава не расці.

Метад уліку працы пры дапамозе лістка, які запаўняла кожная швачка, не садзейнічаў развіццю пачуцця калектывнай адказнасці брыгады, змены за выкананне плана. Гэта адчувала Еўдакія Данілаўна. Такая

думка спела ў камуністаў, майстроў, перадавых швачак. І рашэнне было прынята: перайсці на ўлік выпрацоўкі рабочых па апошняй аперацыі.

— Цяпер кожны будзе адказваць за выкананне плана, — сказала Еўдакія Данілаўна на пяцімінутцы, на якой абмяркоўваўся новы метады уліку працы. — Цяпер у адказе адзін за ўсіх і ўсе за аднаго. Чым больш зробім прадукцыі, тым больш атрымае кожны.

— А ці ж усе працуюць аднолькава? — пачуліся галасы.

— Але кожны мае адпаведна кваліфікацыі разрад і выконвае ў залежнасці ад гэтага складаную ці менш складаную аперацыю і ў залежнасці ад гэтага будзе ўлічвацца яго праца. Ураўнілаўкі не будзе.

Начальнік змены на вытворчасці — гэта камандзір, які кіруе сваім «войскам» непасрэдна на полі бою. У залежнасці ад баявой абстаноўкі ён перастраюе свае падраздзяленні, перастаўляе людзей, уносіць арганізацыйныя змены, каб з новай сілай і энергіяй ісці ў наступленне.

Арганізацыйныя змены нерайначылі абстаноўку ў брыгадах. Перш за ўсё яны павысілі ўзаемавыручку. Памагач адна адной сталі не толькі свядомыя швачкі, якія і раней гэта рабілі, і не толькі з ласкі і павягі да начальніка змены ці майстра, але з пачуцця адказнасці і матэрыяльнай зацікаўленасці. Тая ж Тамара Івановіч, зрабіўшы сваё, не складае рукі, калі бачыць, што сяброўка не спраўляецца, калі трэба дапамагчы. І майстрам, і брыгадзірам стала лягчэй перастаўляць людзей з аднаго працэсу на другі.

Весьляей застрэчылі «кулямёты» ў цэху, спарней пайшла праца. У канцы

змены кожнага цікавіць: колькі сёння далі?

— На дванаццаць!

Або:

— На дзевятнаццаць адзінак больш дзённага задання, — чуюцца адказ.

На пяцімінутках паведамленні начальніка змены аб выкананні ўзятых абавязацельстваў таксама радасныя:

— Мы дастойна сустракаем з'езд партыі, — гаворыць яна.

Строчаць «кулямёты». За імі сядзяць такія выдатныя швачкі, майстры сваёй справы, як Надзя Касцючэнка, Тамара Івановіч, Таіса Федасюк, Люба Тагановіч. Праз іх рукі, праз сотні ўмелых жаночых рук прайдучь кавалкі матэрыі перад тым, як ператворацца ў дзіцячыя паліто.

Цудоўныя жаночыя рукі. Але гэтыя рукі могуць узяць у імя шчасця дзяцей і іншы кулямёт...

Такі кулямёт у свой час трымала старэйшая работніца фабрыкі Бірукова. Еўдакія Данілаўна памятае страшны эпізод.

... Гітлераўцы прачэсвалі лес, у які ўцяклі жыхары навакольных вёсак. Кароткая чарга за чаргой з аўтаматаў, ручных кулямётаў. Не ведаючы, што рабіць, куды хавацца, людзі ўзлазілі на дрэвы. Сярод іх былі дзеці. Фашысты збівалі іх з дрэў. Дзеці падалі ад фашысцкіх куль на зямлю або завісалі на галінах елак...

— Гэта ніколі не павінна паўтарацца, — гаворыць Еўдакія Данілаўна. — Дзеля гэтага мы працуем, удасканалюем працэс вытворчасці, а калі трэба — возьмем і зброю ў рукі, — і дадае з прывабнай мяккай усмешкай: — Але няхай лепш у імя шчасця і жыцця строчаць вось гэтыя нашы «кулямёты».

Леанід ПРОКША

ДЗЯДУЛЯ живе ў вялікім горадзе. А які ён, гэты горад? Піт колькі разоў перагортвае старонкі кніжак, углядаецца ў кожны малюнак. Ці такі ён, дзядулеў горад, што намалёваны ў яго кніжцы? Але на малюнку ўсяго некалькі дамоў. Праўда, яны вялікія. Адзін, два... пяць паверхаў налічвае Піт. А там, дзе жыў дзядуля, кажуць, і па дваццаць і па трыццаць паверхаў бываюць гмахі. Вось каб глянуць на іх, узлезці на самы высокі паверх! О! Піт не збаіцца, у яго не закружыцца галава. Дарэмна яго хлапчук палохаюць, Малышом дражніць. Гэй, сцеражыся, Малыш! — толькі і чуеш. Але апошні час усе дзеці з іхняй вуліцы толькі тым і заняты, што абмяркоўваюць паездку Піта. «Пабывай абавязкова ў запарку, — наказваюць яны. — Паглядзі там на льюў. Раскажаш, якія яны!»

Піт згаджаецца. Ён абавязкова пабачыць і льюа, і слана, і птушак, і ўдава. Аж дух займае пры думцы, што яму давядзецца ўсё гэта ўбачыць. Ён у горадзе нічога не пралушчыць, пра ўсё дазнаецца. Мо' тады гэты задзіра Джо не стане так называць. Хіба Піт вінаваты, што ростам не ўдаўся, што ўсе кажуць, нібыта ён не выглядае на свае дванаццаць гадоў. А маці бядуе: «Быў бы, як усе хлапчукі, высокі, дужы, плячысты, хутчэй бы куды на працу ўладкавалі. А так куды цябе дзенеш? Каб ты быў адзін у сям'і...»

А хіба ж Піт вінаваты, што ў бацькоў, апрача яго, яшчэ пяць маленькіх братоў і сясцёр. І ўсе раты раз'яўляюць, усе есці просяць. Дзе ж ты ім набярэшся? Так і цікуюць прэжныя вачыма за маці. Так і сочаць, каб не падліла каму лішняю лыжку.

Піт — самы старэйшы, ён ведае, што бацька працуе да цямна на кухні адной з харчуняў. Там ён цягае вялікія кошыкі з харчамі, перастаўляе цяжкія скрынкі з кансервамі і бутэлькамі, мые падлогу, да бляску працірае шыбы. Некалькі разоў гаспадар хацеў прагнаць яго з работы за тое, што ў яго чорная скура. Але няхай паспрабуюць знайсці другога такога здаравяку. Ніхто не падыме такі цяжар, як бацька! Пра гэта ведаюць усе гаспадары навакольных кафэ і магазінаў.

Піт прыкімае, што маці апошнія дні вельмі хвалюецца і ўсё павучае яго: «Ты ж глядзі, сыноч, слухайся дзядулю, можа ён цябе на якую працу ўладкуе».

Гаворыць так, а сама не вельмі верыць. Хто возьме такога кволага хлапчука? І ў

каго ён такі ўдаўся? І бацька і яна сама рослыя, дужыя. Увечары, паклаўшы дзяцей спаць, маці позна сядзіць за шывом. Хутка-хутка мільгае іголка ў яе руках, а думкі лунваюць далёка...

— Як страўне яго дзядуля? — думае яна. — Колькі год не бачыліся. Раней хоць перад вялікімі святамі прысылаў унукам крыху грошай. А апошнія гады зусім маўчаў. Толькі цяпер вось запрасяў унука да сябе ў госці.

Ад стомленасці ў маці зліпаюцца вейкі, яна з намаганнем расплюшчвае вочы і зноў цыруе. Не-не дый зноў прабяжыць думка: што, калі дзед не толькі ў госці запрашае яе Піта? Можа дзед здолеў неяк уладкавацца ў жыцці, мо' зрабіў які-небудзь бізнес? Глядзіш, і яе хлопчыку месца ў жыцці знойдзецца. А там і ў людзі выб'ецца сын... Праўда, у школе Піт не вучыўся, але шмалды чытае ён добра.

Непрыкметна галава маці схіляецца, і яна засынае. І сніцца ёй — нібы Піт, вялікі, дужы, добра апрануты, прыходзіць дадому, здымае капялюш і вітаецца.

— Дзень добры, матуля, сустрайка сына. Ты бачыш, якая адзежа? Табе больш не трэба будзе цыраваць мне кашулю...

Раптам нехта моцна стукае ў дзверы. Маці ў момант працягваецца — і сну, такога чужога сну, які ёй было. У паўзмрочным лакоі ўпоскат на падлозе спяць дзеці. На парозе стаіць муж, здымае брудную спячоўку.

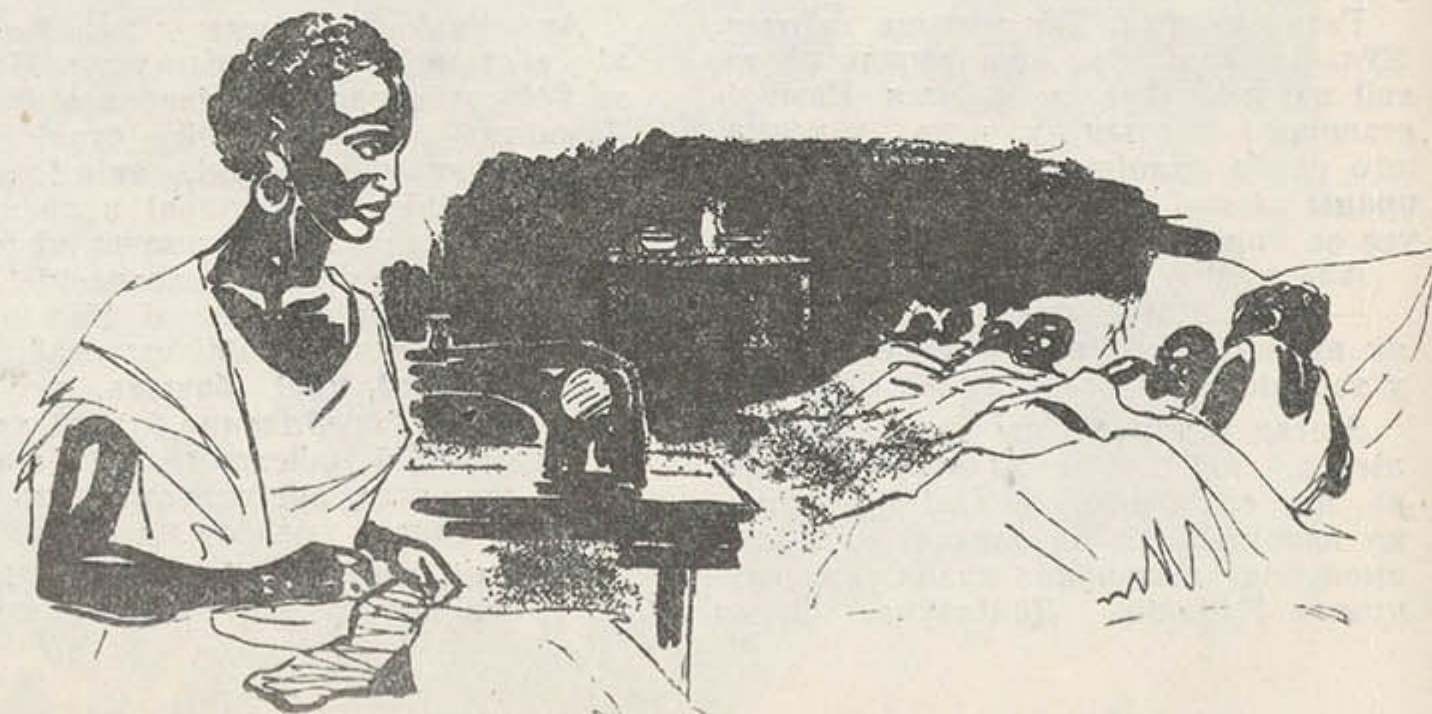
— Джэф, ці бывае так, што сны спраджваюцца? — пытае яна ў мужа.

— А ты што, добры сон сасніла, дзівачка? — стомлена ўсміхаецца Джэф. Ледзь даслухаўшы, якія статы ды прыбраны прысінусіў ёй Малыш, Джэф наспах вярчэра і кладзецца спаць. Мэры падыходзіць да Піта, які спіць на самых дзвярэй, ціхенька апускаецца на падлогу, кладзецца побач з сынамі і пшчотна перабірае яго жорсткія кучаравыя валасы. Усю ноч яна не можа заснуць. А раніцою вядзе сына (бацька ледзь золлак пайшоў цягач свае скрынкі) на вакзал. Піт трымаецца, а ў маці па твары коцяцца буйныя, як гарох, слёзы.

Час ужо і ў вагон заходзіць. Маці моцна прыціскае свайго хлапчука да грудзей, і здаецца ёй, што не хопіць сіл ад яго адарвацца. Хутка, хутка яна цалуе яго ў вочы, скроні, вусны. А ён незадаволен паглядае на баці: хаця б хто не заўважыў тых матчыных пацалункаў!

— Бывай, мама! — кідае Піт на хаду і ўскоквае на падножку вагона.

...Колькі часу цягнік нясецца наперад, як ашалелы. За акном то мільгаюць будынкі, то насунецца аднекуль лясны гушчар, за тым поле без канца і без краю. Колы грукочуць па сталёвых рэйках, вагон кідае ў бакі, але Піт не заўважае гэтай нязручнасці. Не адрываючы вачэй ад акна, хлоп-

Піт едзе ў горад

Аляксандра УС

Мал. Ю. Пучынскага

А п а в е с т ь

чык прагна сочыць за наваколлем. Што ні кажы, хоць і боязна было збірацца ў першае падарожжа, але цікава. Праўда, пачуццё нейкай няёмкасці ўсё яшчэ сціскае грудзі, а ў вушах стаяць развітаньныя словы маці: «Сцеражыся, сыночкі». Але ніхто яго не чапае, усе заняты сваёй справай. Вунь насупраць яго чалавек перагортвае газету, а бабуля заплушчыла вочы, відаць, думае заснуць.

Апошнія дні ў жыцці Піта зусім незвычайныя. І ўсё гэта пачалося з дзядулевага ліста...

Думкі Піта перапынае чалавек у шэрым касцюме, што сядзіць з ім побач. Відаць, надакучыла яму маўчаць. Ледзь толькі Піт адвёў погляд ад акна, як ён пытае: «Куды едзеш, хлопча?»

— Да дзядулі, — адказвае Піт. Маці наказвала не ўступаць у размову з незнаёмымі, аднак хлопчык не можа стрымаць сябе і ўсё выкладае пра дзеда. І што ён доўга нічога не пісаў, і што даўно не прысылаў ім падарункаў да святаў... Усё пераказаў, што ведаў пра яго, а затым пачаў разглядаць людзей, што мітусіліся на станцыі, дзе яны спыніліся, і яго думкі зноў, ужо ў каторы раз, вярнуліся да маці. Ён нібы чуе мяккі, ласкавы голас: «Ты ж глядзі, сыночак, слухайся дзеда. Можа ён працу табе якую знойдзе».

...Вочы хлапчука паступова зліпаюцца, хутка яго зморвае сон. Піт соладка засынае пад грукат колаў. Але вась нехта моцна трэскае яго за плечы. Хлопчык не адразу можа ўцяміць, дзе ён, што з ім адбываецца.

— Выходзіць трэба, Малыш. Скончылася тваё падарожжа. Прыехалі. Цяпер хадзем сустракаць твайго дзеда, — сказаў чалавек у шэрым касцюме.

Схмянуўшыся, Піт бярэ ў адну руку невялікі кошык, а ў другую — скручаны аркушык белай паперы, па якой дзед апазнае яго, — так дамовіліся яны ў пісьмах.

І сапраўды не паспеў Піт выйсці з вагона, як да яго падыходзіць стары маршчыністы чалавек і спытаў: «Скажы, хлопчык, гэта цябе завуць Піт?» Піт адчуў нейкае расчараванне ад выгляду старога, але ўзрадаваўся, як толькі можна ўзрадавацца, апынуўшыся ў чужым горадзе. Хлопчыку дзядуля паказаўся старэйшым, чым уяўляў ён сабе. Але гэта быў яго дзядуля, які моцна трымаў за руку і падрабязна распытваў яго пра маці і бацьку. Піт адчуваў цяпло дзядулявай рукі і яго нібы пакідала тая самотнасць, што ахапіла хлапчука з тае пары, як выехаў ён з дому. Навокал мітусіліся людзі з вялікімі чамадамі і клункамі, прараджаўся цялечкі, скрыгатала і ляскала жалеза...

...Пасля вярчэра дзядуля сказаў: — Ну, а цяпер давай, унучак, пагаворым аб справе.

І ён пачаў выкладаць, што з адным са свайх сяброў ён адкрыў павільёнчык для продажу гародніны. І што яму, Піту, знойдзецца тут праца. Вось падвядзе пакупнік да круглага стала, на якім выкладзена морква, капуста, зялёная цыбуля, а Піт націсне кнопачку і ўся гэтая гародніна пачне разам са сталом кружыцца, нібы карусель... Ну і пакунак пакупніку паднесці давядзецца, калі спатрэбіцца, гаворыць дзядуля...

Не, зусім не такім уяўляў сабе свайго унучка дзядуля. Ён разлічваў на яго дапамогу. Але што зробіць... Як ні кажы сваё, блізкае, роднае, дзіця яго дачкі. І дзед вырашае, хай сабе ўнучак адпачне колькі дзён, крыху з горадам пазнаёміцца, а там і за працу возьмецца.

...Назаўтра Піт ходзіць з дзедам па незнаёмым горадзе. Дзядуля паказвае ўнучку вуліцу за вуліцай, спыняецца то ля вялікага дома ці магазіна, а то расказвае пра помнікі, якія сустракаюцца на плошчах. І кожны раз дзед напамінае, як знайсці адгэтуль дарогу да іхняга дома.

Піт спачатку нічога не запамінае. Ды і як тут запомніць, калі ледзь не кожную хвіліну ўсё новае і новае. Вось увайшла ў адну з вуліц і нібы ў нейкім калідоры апынуліся. Цьмяна тут, як на змярканні.

— Ці бывае тут сонца? — пытае Піт у дзеда.

— Не, ніколі не заглядае, — адказвае той.

— І што за горад, на вуліцах якога нават не бывае сонца? Дзіва, дый годзе, — думае хлопчык. — Нізавошта мне не павераць дзеці, калі раскажу ім пра гэта.

Хутка яны выходзяць на нейкую плошчу. — Што гэта? — Піт моцна хапае дзеда за руку. На сцяне трохпавярховага дома чырвонай фарбай намалёваны вялізны чалавечы твар, у роце металічная труба стаўлена і дым з яе валіць бесперапынна, нібы з коміна электрастанцыі ў іхнім горадку.

— Рэклама, — адказвае дзядуля. Колькі разоў, пра што ні спытае хлопчык — усё адзін адказ: «Рэклама».

— А там, дзе зіхаціць агні, таксама рэклама? — пытае Піт.

— Так...

Стомлены дзед з унучкам спускаюцца па лесвіцы ў падземелле. Праз якую хвіліну падыходзіць грукатлівы цягнік. Яны едуць,

а затым, падняўшыся з падземелля наверх, яшчэ ладны кавалак ідуць пеша дахаты.

...З самай раніцы ў Піта былі прыўзняты настроі. Дзядуля дазволіў яму аднаму паходзіць па горадзе. Няспешна крочыць ён па вуліцах. Раз-пораз спыняецца, разглядае ўсё навакол. Увагу яго прыцягвае ча-

хлопчык уваходзіць у скверык. Увагу яго прыцягваюць галубы на траве, зусім такія, як і ў яго дома, толькі занадта смелыя, зусім людзей не баяцца. Піт падыходзіць да маладой бялявай жанчыны, якая крышчыць пальцамі кавалачак хлеба. Бялая камячкі сыплюцца на зямлю, а галубы дзю-

лавек, які мые вокны высока-высока, аж на дзесятым паверсе. Прывязаны рамянём за пояс, працуе сабе і не баіцца. А Піту боязна. Што, калі рамень не ўтрымае яго?

Яму здалася, нібы чалавек падае. Піт заплушчвае вочы. Мароз прабягае па целе. Хопіць глядзець угару, і тут, на зямлі, колькі цікавага. І сапраўды, навакол яго вялікія краны, шыльды, людзі заходзяць і выходзяць праз дзверы-круцёлкі. Вось бы зайсці і яму ў краму паглядзець, што там робіцца. Ці не тут прадаюць вуды? Але дзед строга загадваў нікуды самому не заходзіць і доўга па горадзе не блукаць, асабліва асцерагацца аўтамашын. Піту не хочацца засмучаць дзеда, ён старэнькі такі, відаць, і слабы ўжо. Але ісці дахаты яму вельмі не хочацца. Разам з натоўпам хлопчык крочыць наперад. Яму горача, хочацца піць. Вось каб легчы цяпер на траўцы і напіцца з рэчкі, як там, дома. У такую спякоту, мусіць, усе хлопцы сабраліся на беразе і спрачаюцца, хто далей праплыве або хто глыбей дасць нырца...

Піт сцішае хаду, а неўзабаве зусім спыняецца. Ля сцяны б'е струменьчык вады, да яго падыходзяць і п'юць людзі. Але раптам позірк Піта спыняецца на таблічцы: «Толькі для белых». Хлопчык аблізвае языком засмяглыя вусны і крочыць далей. Дзед папярэджаў, каб ён абыходзіў месцы з такімі надпісамі. Праз мінут пяць перад ім адкрываецца невялікая плошча, а за ёю відаць нейкі сад. Ногі ў Піта гудуць ад стомы, і ён накіроўваецца ў садочак. Як добра было б адпачыць у ім! Перш чым зайсці, Піт углядаецца, ці не напісана там «Толькі для белых». Не, такога надпісу не відна. Не спяшаючыся,

бамі ловаць іх паміж травы і прагна глытаюць.

Захапіўшыся галубамі, Піт усё бліжэй і бліжэй падыходзіць да іх, не звяртаючы ўвагі на жанчыну. Ён не заўважае, што стаіць амаль побач з ёю. Галубы, зялёная мураўка ў момант перанеслі яго дадому — да маці, бацькі, малодшых братоў і сястрычак, сяброў. Піту ўпершыню за час разлукі моцна захацелася быць з імі разам. Хоць бы адным вокам зірнуць, што там цяпер дома. Цікава, што ў іх робіцца.

Галубы расцупілі яго маленькую істоту, кранулі сэрца. Піт глыбока засунуў рукі ў кішэні штаноў, набраў паветра і моцна свіснуў раз, другі, трэці. Жанчына хутка павярнулася да яго і крыкнула: «Як ты смееш!» і адскочыла ўбок. Піт не паспеў асэнсаваць слоў жанчыны і не паспеў заўважыць, што проста на яго, сцяўшы кулакі, са скошаным ад злосці тварам насюўваецца высачэзны мужчына.

— Я табе пакажу, чорны вырадак, як прыставаць да белай жанчыны, — гаркнуў ён. Цяжкі ўдар кулаком у твар адкінуў Піта далёка ўбок. А страшны, раз'юшаны мужчына, быццам нічога не здарылася, нават не аглянуўшыся, павольна павёў жанчыну да выхаду з парку.

Вакोल хлопчыка з чорнымі кучаравымі валасамі пачаў збірацца натоўп. Пахылая жанчына нахілілася над Пітам і напавіла яму галаву.

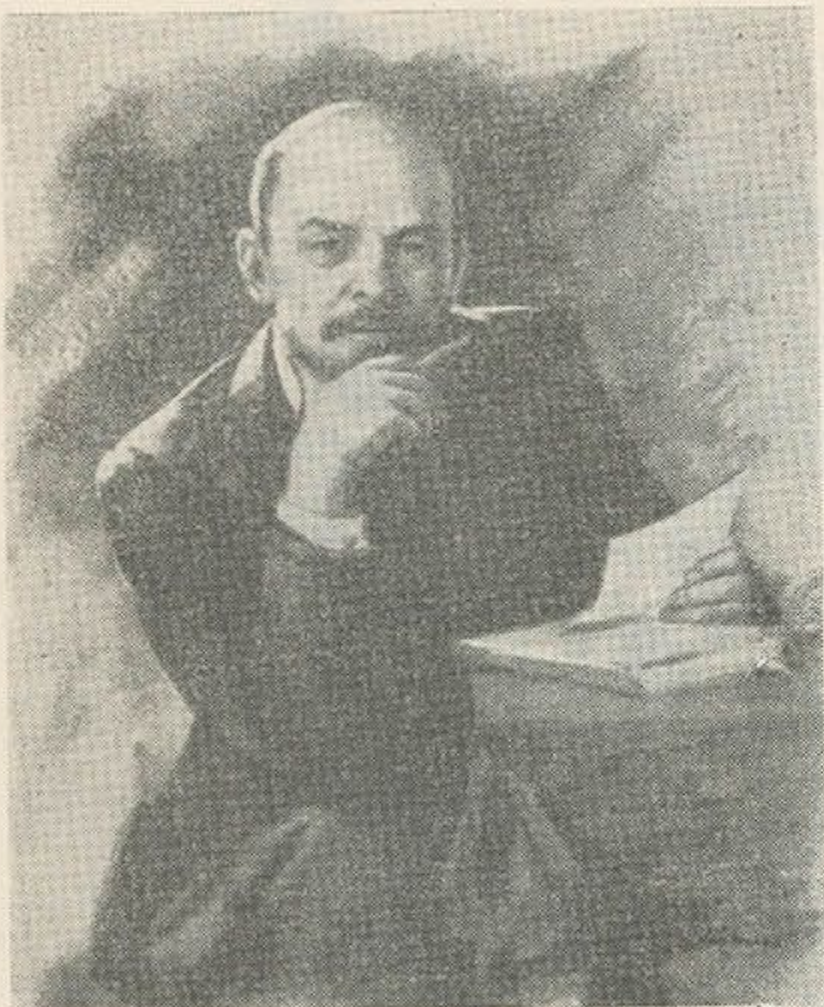
— У суд на іх, у суд, — крыкнуў нехта ўсхваляваным голасам.

— За чорнага судзіць не будучы, — пачуўся адказ.

А Піт ляжаў, раскінуўшы рукі ў непрытомнасці, і нічога не чуў, што пра яго гаварылі.

Н. К. КРУПСКАЯ

УЛАДЗІМІР ІЛЫЧ ЛЕНІН

шчыкі жылі багата, а сяляне — бедна.

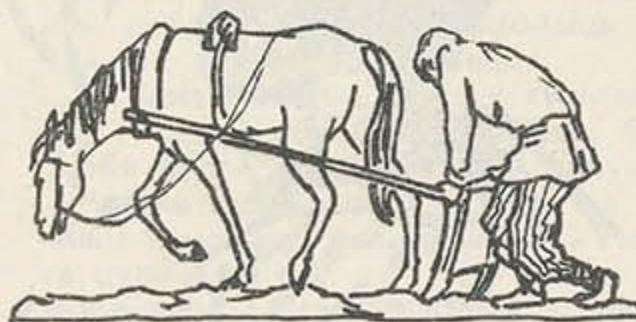
Памешчыкі і капіталісты былі заадно. Заадно з імі быў і самы галоўны, самы багаты памешчык — цар. Ён над усімі гаспадаром быў. Такія парадкі заводзіў, якія былі выгадны толькі

шчыкі і капіталісты яго ненавідзелі. Царская паліцыя яго арыштоўвала, садзіла ў турму, ссылала ў далёкую Сібір, хацела яго навек у турму засадзіць. Ленін паехаў за граніцу і здалёку пісаў рабочым, што ім трэба рабіць. А потым зноў прыехаў і кіраваў усёй барацьбой.

У лютым 1917 года рабочыя разам з салдатамі — тады вайна была — прагналі цара, а потым, 7 лістапада 1917 года, прагналі і памешчыкаў і капіталістаў. Адабралі ў іх зямлю, а потым заводы, фабрыкі і пачалі заводзіць свае парадкі. Не цар, не памешчыкі і капіталісты, а самі рабо-

У ПАКОІ на сцяне вісіць партрэт. Вася сказаў бацьку: — Тата, раскажы мне пра яго. — А ты ведаеш, хто гэта? — Ведаю. Гэта Ленін. — Так, гэта Уладзімір Ільіч Ленін. Наш любімы, родны, наш правадыр.

Ну, слухай. Быў я малады. Дрэнна жылося тады нам, рабочым. Работа была цяжкая. Пра-

для памешчыкаў і капіталістаў. А рабочым і сялянам ад гэтых парадкаў было вельмі цяжка жыць.

Уладзімір Ільіч Ленін быў другам, таварышам рабочых. Ён хацеў усе парадкі змяніць. Хацеў, каб усе, хто працуе, пачалі жыць добра. Ленін змагаўся за рабочую справу.

Ленін пачаў збіраць тых, хто стаяў за рабочых. Усё большала

цавалі мы з раніцы да позняй ночы, а жылі галаднавата. Шмат нас на заводзе працавала. Гаспадар завода быў Данілаў. Ён не працаваў. Спіны не гнуў, а жыў ён, ох, як багата.

Адкуль усё было ў яго? Мы на яго працавалі. Ён нам за работу плаціў мала — проста сказаць, грабіў нас. На нашай працы нажываўся. У яго завод быў, грошы, машыны, а ў нас нічога, апрача нашых рабочых рук, не было.

Вось і даводзілася да яго на работу ісці. Не толькі на заводзе Данілава так было. Так было і на ўсіх заводах і фабрыках.

У вёсцы сялянам таксама дрэнна жылося. У іх зямлі было мала, а ў памешчыкаў — многа. Сяляне на памешчыкаў працавалі. Паме-

іх, усё мацней рабілася рабочая партыя — партыя камуністаў.

Партыя бачыла, што без ба-

рацьбы нічога не даб'ешся. Пачалі гэта разумець і рабочыя ўсіх краін.

Рабочыя любілі Леніна, а паме-

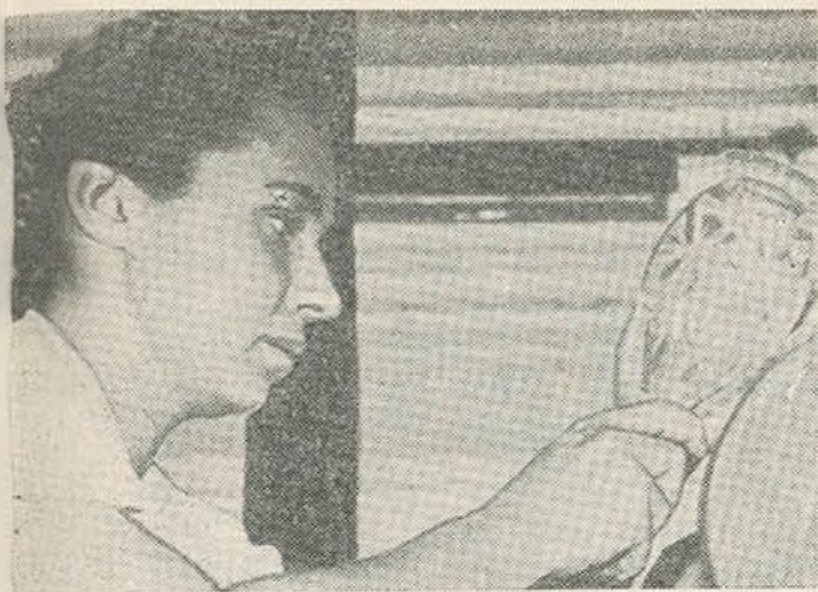
чыя і сяляне пачалі абмяркоўваць і вырашаць свае справы ў Саветах.

Новая гэта была для іх справа. Ленін і яго партыя вялі рабочых па гэтаму цяжкаму шляху і дапамагалі ім наладжваць жыццё па-новаму. Шмат давялося працаваць Леніну. Шмат у яго было клопатаў. Здароўе яго стала дрэннае, і ў 1924 годзе Уладзімір Ільіч памёр.

Вельмі гаравалі мы, калі Ленін памёр, але тое, што ён гаварыў, мы ніколі не забудзем. Мы ста-

раемся ўсё рабіць так, як ён раіў. Работу, жыццё па-новаму наладжваем.

Алмазчица Зося Шыманская за работай.

НАРАДЗИЛАСЯ Зося якраз у той год, калі на заводзе ўспыхнула забастоўка, апошняя ва «Усходніх Крэсах» перад уз'яднаннем. Зося, вядома, не помніць падзей, што адбываліся тады, пра іх ёй расказваў бацька. Расказваў ён, як стары майстар-шклодуў Мантуш заявіў гаспадарам, што ў такіх умовах працаваць немагчыма, што летам рабочыя гуты задыхаюцца ля печоў ад спякоты, бо няма вентыляцыі, а зімой пальцы рук прымярзаюць да выдуўной трубки.

Мантуша зволілі.

Абураныя рабочыя патрабавалі вярнуць майстра на завод і павысіць зароботную плату, бо іх сем'і часта галадалі.

Чатыры месяцы стылі печы гуты, чатыры доўгія месяцы...

А потым усё пайшло па-ранейшаму. Што маглі зрабіць рабочыя адной Бярозаўкі, аднаго завода?

Сям'я Шыманскіх стала беспрацоўнай: тры браты бацькі, чатыры сястры і Зосін дзед. Ды ці адна іх сям'я? Усе, хто прымаў удзел у забастоўцы, былі зволены.

Маці ўздыхала, калышучы малую: «Што чакае цябе ў жыцці, мая дзяўчынка? — беспраўе, галеча, цемра... Цябе могуць пазбавіць усяго, нават работы, і не паскардзішся нікому, бо ты не чалавек і ніякіх правоў у цябе няма...»

Бацька глядзеў на свае натруджаныя, абпаленыя жарам рукі і моўчкі сціскаў кулак.

Потым некаторым рабочым міласціва дазволілі вярнуцца на завод. Дазволілі і бацьку Зосі, Баляславу Іванавічу, тады маладому шклодуву, які выконваў работы майстра. З невясёлымі думкамі прыйшоў ён у цэх. «Што ж гэта робіцца, — думалася яму. — Рукі рабочых ператвараюць шкло ў цудоўныя рэчы, творы мастацтва, а карыстаюцца імі, упрыгожваюць імі сваё жыццё — адзінкі. Мала таго, народ, які стварае гэтыя рэчы, вымушаны галадаць, баставаць. І нават бастуючы не можа абараніць свае правы».

Расказваў усё гэта Зосі бацька тады, калі яна скончыла дзесяцігодку і атрымала атэстат сталасці. Перад ёю ляжалі шляхі-дарогі. Па якой пайсці, якая з іх твая, адзіная на ўсё жыццё? Яна разумела, чаму бацька расказваў ёй пра мінулае. Ён хацеў паказаць, што час цяпер іншы, што рабочыя — самі гаспадары і фабрык і заводаў, яму, закаханаму ў

ПА ШЛЯХУ БАЦЬКОЎ

сваю прафесію, хацелася, каб дачка прадоўжыла яе.

Зося слухала бацьку, згаджалася з ім. Так, на заводзе цікава, нават рамантыка ёсць, аб якой мараць усе ў яе ўзросце. Яна была там, бачыла на падлозе састаўнога цэха горы пяску, крэйды, соды. Ведала яна, што з гэтага робіцца шыхта, якой загружаецца печ, дзе тэмпература амаль паўтары тысячы градусаў. Там, у гэтым пекле, варыцца шкло.

Была яна і ў цэху выпрацоўкі, дзе майстрам, брыгадзірам эксперыментальнай брыгады працуе яе бацька. Бацька дакранаецца губамі да аднаго канца тонкай доўгай выдуўной трубки, а на другім канцы вырастае маленькая шкляная бурбалка. З яе можна выдуць усё: і бакалы, якія так цудоўна звяняць, і нават смешнага шклянога баранчыка ці жырафу з доўгай шыяй, якіх робіць бацькаў вучань Раман Багінскі.

Але ўсё гэта яна ўжо ведала, а ёй хацелася чагосьці новага, непрывычнага. Са сваімі сяброўкамі-аднакурсніцамі Майя Мясечанкавай і Рытай Бабаковай яна ўжо не раз гартала даведнік для паступаючых у вышэйшыя навучальныя ўстановы. І інстытут сабе яны ўжо выбралі — Адэскі фармакалагічны. Хто ведае, магчыма жаданне паехаць менавіта ў гэты інстытут з'явілася тады, калі дзяўчаты даведаліся, што ён знаходзіцца ў горадзе-героі, берагі якога амывае яшчэ ніколі не бачанае Чорнае мора?

І вось у чамадане побач з падручнікамі ляжаць атэстат сталасці і білет да Адэсы.

Экзамены, хваляванне за кожную адзнаку, чаканне... І раптам: «не прайшлі па конкурсу».

Старэйшая работніца завода сарціроўшчыца Леанарда Канстанцінаўна Ермаловіч за адборам гатовай прадукцыі.

Вярнуліся яны ў інтэрнат, наплакалі, развіталіся з ласкавым морам і паехалі дадому, на завод, з адзінай думкай зноў прыехаць у Адэсу.

Ішлі гады. Цяпер у Зосі ёсць працоўны стаж, і яна можа ехаць вучыцца ў любы інстытут. Але за гэты час яна здрадзілася з заводам, палюбіла станок, на якім працуе, і сваю такую складаную і вельмі тонкую работу алмазчыцы.

...Стужка канвеера павольна рухаецца ўздоўж цэха. Па абодва бакі — маленькія станкі, за якімі працуюць алмазчыкі. Зося бярэ са стужкі крышталёную вазу, нахіляецца да станка. Маланкава круціцца адточанае алундавае кола, нейкі момант, і тонкі камень уразаецца ў шкло, пакідаючы на ім роўную матавую лінію. Побач кладзецца яшчэ адна, яшчэ і яшчэ. Потым ваза паслухмяна паварочваецца ў скрытных руках і каля праменьняў паяўляецца шматгранная зорка, потым — шырокая паласа з геаметрычным спляценнем тонкіх ліній. Здаецца, тут працавала ўмелая рука тонкай каруначніцы. А гэта ж шкло, гэта на ім яна, алмазчыца, выводзіць такія складаныя малюнак. Рука цвёрдая, памыляцца нельга. Памылка загубіць не толькі яе работу, але работу, майстэрства многіх.

Маладое пакаленне Шыманскіх працуе на заводзе. Старэйшы брат Зосі — Іван — баначнік у брыгадзе бацькі. У наступны год і ён стане майстрам. Бацька — добры настаўнік.

Раман скончыў дзесяцігодку і ўжо год працуе ў цэплатэхнічным цэху,

Баляслаў Іванавіч Шыманскі з дачкамі Зосяй і Майяй у заводскім музеі пасуды.

дзяжурцы пры апаратах, трымае тэмпературу на печаканвеерах, дзе абпальваюць золата. Брыгадзірам гэтай «залатой» брыгады працуе Мая Мялешчанкава, таксама член сям'і Шыманскіх.

«Калі б маці магла паглядзець, што сталася з яе дзецьмі, от радасці, от гонару было б у яе», — часта думае Зося.

Але маці памёрла, калі маленькай Гэлі было толькі два гадкі, а сёлета і яна заканчвае 10 клас. Дванаццагадовая Зося стала тады гаспадыняй у доме бацькі.

Сям'я... Навары, накармі, прыбярэ ды памый, і ўсё трэба, трэба і трэба, і кожны дзень адно і тое ж. А яшчэ ўрокі — Зося вельмі хацела вучыцца. Адна не справілася б. Але ёй дапамагалі ўсе — і бацька, і браты, і нават суседкі.

Можа праца ў маленстве і прывучыла Зосю да цяжкіх работ, да ўпартасці, якасцей, так неабходных у складанай прафесіі алмазчыцы.

А гадоў якіх шэсць назад прыйшла да іх у дом жанчына, Варвара Якаўлеўна Мялешчанкава, баначніца з бацькавай брыгады, маці Зосінай сяброўкі — Mai.

Сям'я пабольшала, потым ажаніўся Іван, і ў доме паявіўся маленькі Коля. Але па-ранейшаму тут пануюць спакой і дружба.

Вясной у сям'і Шыманскіх была вялікая радасць. У красавіку, калі ўся краіна святкавала дзень нараджэння вялікага Леніна, у заводскім клубе адбыўся вечар. Ударнікам камуністычнай працы ўручалі ганаровыя кніжачкі-дыпломы. Атрымалі такія дыпломы і Баляслаў Іванавіч, Зося і Мая. Гэта ўзнагарода — вынік працы многіх гадоў. І раней дзяўчаты атрымлівалі прэміі, а ў бацькі ёсць значок удзельніка Брусельскай выстаўкі 1958 года. Летась ён атрымаў малы сярэбраны медаль з Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі і значок выдатніка сацыялістычнага спаробніцтва Савета народнай гаспадаркі БССР.

Не рассталася Зося і з медыцынай. Ужо многа гадоў яна кіруе звязом сандружынніц. Дзяўчаты ўмеюць аказаць хвораму першую дапамогу, перавязваць рану, узяць у лубкі пералом. На раённых спаробніцтвах у Навагрудку іх дружина заняла першае месца.

Зося спявае ў заводскім хоры. Яна

цікаўная і настойлівая. Летась збылася адна яе мара — свой адпачынак яна правяла ў Ленінградзе, горадзе, які выстралам з «Аўроры» абвясціў усяму свету аб нараджэнні новай эры ў жыцці чалавецтва, горадзе, які носіць імя любімага правадыра.

Сёлета здзейснілася і другая мара. Яна адпачывала ў Крыме, на беразе Чорнага мора. Яшчэ адна мара ёсць у Зосі, і яна лічыць, што настаў час для яе здзяйснення — яна хоча паступіць на завочнае аддзяленне політэхнічнага інстытута. Каб, не расстанучыся з заводам, набыць вышэйшую адукацыю, каб яшчэ больш удасканаліць сваё майстэрства.

Свой шлях у жыцці Зося выбрала правільна, яна ў гэтым не сумняваецца. Яе праца, праца гравёра-мастака ўсё больш становіцца патрэбнай людзям, мільёнам людзей, а не адзінкам, як было калісьці.

І адчуванне, што ў кожны дом, у кожную кватэру простага савецкага чалавека ўваходзіць прыгажосць, створаная яе рукамі, — лепшая ўзнагарода для дзяўчыны.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Завод «Нёман»,
Навагрудскі раён.

Мастацтва ПЛАСТЫКІ

Працягваем
размову
аб прыгожым

У ЯРКІ веснавы дзень 1944 года тысячы змучаных блакадай, але радасных ленінградцаў сабраліся паблізу Анічкавага моста. Усе гаварылі пра адно: сёння ўбачаць свет славытыя «ўтаймавальнікі коней». Усю суровую ленінградскую блакаду гэтыя цудоўныя скульптуры былі клапатліва закрытыя дошкамі і мяшкамі з

пяском. Другое «адкрыццё» «ўтаймавальнікаў» азначала, што Ленінград святкуе перамогу, што горад прымае сваё непаўторнае, блізкае сэрцу савецкага чалавека аблічча.

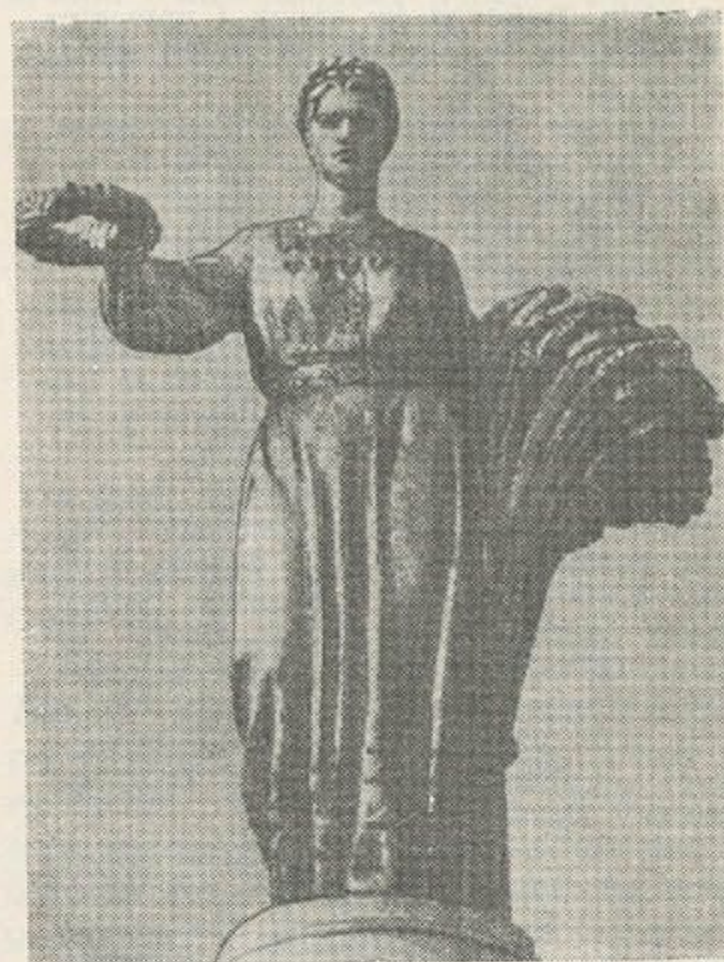
Жыхарам гарадоў цудоўныя помнікі скульптуры ніколі не надакучаюць. Кожны раз чалавек адкрывае ў іх штосьці новае, яны заўсёды з'яўляюцца прадметам яго горадасці.

У нашай краіне няма помнікаў, без якіх цяжка было б сабе ўявіць аблічча многіх гарадоў і вёсак. Хто можа ўявіць Маскву без помніка Мініну і Пажарскаму або Ленінград без «Меднага конніка», або Мінск без абеліску Перамогі на аднайменнай плошчы?

Скульптура жыве заўсёды вакол нас; часам мы яе нават не заўважаем, — гэта можа быць рэльеф на прыгожай брошцы, якую вы носіце на грудзях, або скромная статуэтка на вашым сталі, або бюст слаўтага чалавека ў вашым клубе, або фігура правадыра на плошчы.

У адрозненне ад жывапісу, пра які гаварылася ў адным з нумароў часопіса, колер у скульптуры амаль не адыгрывае ролі, затое скульптура мае сваю, толькі ёй уласціваю мо-

А. Бембель. «Беларусь». Скульптура, устаноўленая на павільёне Беларускай ССР на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі.

ву — пластыку. У адпаведнасці са сваёй задумай скульптар выбірае сабе матэрыял (дрэва, мармур, бронза і г. д.), упарт шукае прыгажосць сілуэта, суадносіны аб'ёмаў і рытм.

У кароткім часопісным артыкуле немагчыма раскажаць аб усіх асаблівасцях скульптуры і прасачыць усе этапы развіцця гэтага старажытнага віду мастацтва.

Скульптура дзеліцца на круглую і рэльеф. Калі рэльеф заўсёды звязаны з пэўным фонам — плоскасцю, то круглую скульптуру можна абысці з усіх бакоў, і з кожнага боку вы ўбачыце новыя рысы яе зместу. Такая, напрыклад, слаўтая скульптура Івана Шадра «Бу-

лыжнік — зброя пралетарыяту». Углядаючыся ў яе, вы лёгка прачытаеце то боль, то гнеў, то мацнейшае фізічнае напружанне, і ўсё гэта разам складае выразны вобраз — сімвал паўстання.

Велізарнае выхаваўчае значэнне скульптуры. У арсенале сродкаў камуністычнай прапаганды скульптура з'яўляецца магутнай зброяй. Нездарма адразу пасля Кастрычніка Ленін прапанаваў свой слаўты «план манументальнай прапаганды», па якому ў нашых гарадах пачалі будавацца помнікі лепшым людзям рэвалюцыйнага руху.

Тады ж у 1919 годзе, калі шырока пачаў ажыццяўляцца ленінскі план, выдатны савецкі

16

Мікельанджэла. «Давід». Дэталь.

скульптар Вера Мухіна, удзельнічаючы ў конкурсе на помнік «Вызваленая праца», паказала рабочага і селяніна, якія крочаць уперад са сцягамі ў руках. Да гэтай задумы Вера Ігнатаўна вярнулася пазней у 1937 годзе, калі стварыла праслаўленую групу «Рабочы і калгасніца», якая ўпрыгожыла савецкі павільён на Міжнароднай выстаўцы ў Парыжы. Выдатная кампазіцыя «Рабочага і калгасніцы». Гэта — палымяны парыў, шчыры пафас перамогі савецкага народа. Зараз гэты шэдэўр скульптуры ўпрыгожвае Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

Ленінскі «план манументальнай прапаганды» ўвасоблен у жыццё. Ён жыве ў выдатных помніках слаўным сынам Радзімы: Леніну — у Ленінградзе, Ульянаўску, Мінску і іншых гарадах; Горкаму, Маякоўскаму, Грыбаедаву — у Маскве; Шаўчэнку — у Харкаве, Кіеве — усіх цудоўных скульптур не пералічыць.

За пасляваенныя гады былі створаны такія выдатныя творы, як манумент у памяць загінуўшых воінаў Савецкай Арміі ў Берліне Я. Вучэціча, а таксама яго «Перакуём мячы на аралы», цудоўныя скульптурныя партрэты М. Томскага і З. Азгура. Плённа працуе старэйшы скульптар лаўрэат Ленінскай прэміі Сяргей Канёнкаў.

У Беларусі вырас таленавіты атрад скульптураў. Імёны З. Азгура, А. Бембеля, А. Глебава, С. Селіханава вядомы далёка за межамі нашай рэспублікі.

Гэтыя мастакі прысвяцілі сваю творчасць стварэнню манументальных помнікаў і партрэтаў сучаснікаў.

Вялікім поспехам карыстаюцца творы З. Азгура і сярод іх асабліва партрэты выдатнага кітайскага пісьменніка Лу Сіня і Ф. Э. Дзяржынскага. Характэрныя для З. Азгура асаблівасці — лаканічнасць кампазіцыі, дакладнасць і строгасць формы — узмацняюць выразнасць вобраза.

Да ліку лепшых работ А. Бембеля адносіцца яго «Подзвіг Гастэлы». Гэта вельмі выразная работа, поўная экспрэсіі.

Скульптар А. Глебаў стварыў вядомую групу «Горкі і Купала». Цікавыя работы С. Селіханава, прысвечаныя народнаму Кітаю.

Нашы вядучыя скульптары выхавалі сабе добрую змену. Такія маладыя майстры, як Палічук, Заспіцкі, Адашкевіч, браты Роберманы, стварылі нямала твораў, якія запамінаюцца надоўга.

Колькі выдатных твораў скульптуры ўжо ведае чалавечтва! Падобна да факела, перадаецца мастацтва пластыкі з пакалення ў пакаленне. Скульптура старажытнай Грэцыі стварыла вобраз цудоўнага і моцнага чалавека, чалавека не толькі фізічна прыгожага, але і высакароднага.

Праз стагоддзі дайшлі да нас і выклікаюць шчырае захапленне цудоўныя стройныя атлеты, створаныя Лісіпам, высакарод-

В. Мухіна. «Рабочы і калгасніца».

Новы твор А. Заспіцкага — скульптура «Сяброўкі».

Фота У. Лупейкі.

ных ў сваёй прастаце фігуры на фрызах Парфенона — работа вялікага Фідыя, чароўная багіня кахання і хараства Венера Мілаская. Усю гэтую багацейшую спадчыну выкарыстаў праз многія стагоддзі такі майстар, як Мікельанджэла, чый легендарны Давід, што перамог Галіяфа, здзіўляе сваёй мужнай сілай і хараствам і ўспрымаецца і цяпер як вобраз героя-патрыёта, абаронца Радзімы.

У 1501 годзе Мікельанджэла атрымаў заказ ад горада Фларэнцыі высечы з велізарнага мармуровага блока статую маладога Давіда. Гэты юнак-гігант, нацэльваючыся прашчай, ахоўвае ўваход у Палаца Векія. Фігура Давіда выканана са здзіўляючым пачуццём натуры, а цудоўная галава ажыўлена выразам палымянага гневу. З выпадковага кавалка мармуру Мікельанджэла здолеў стварыць верны жыццю вобраз.

У сваю чаргу скульптары XVIII стагоддзя Фалькане, аўтар помніка Пятру I, Фядот Шубін і Міхаіл Казлоўскі старанна вывучалі вопыт вялікіх скульптураў старажытнай Грэцыі і італьянскага Адраджэння (так называюць росквіт мастацтва ў Італіі ў XIV—XVI стагоддзях).

У XIX стагоддзі дзякуючы росквіту рэалізму мастацтва набліжаецца да жыцця народа, усё смялей у ім гучаць грамадзянскія матывы. Адным з вяднейшых скульптураў у Расіі ў той час быў Марк Антакольскі. Яго Іван Грозны, які сядзіць у крэсле, — гэта перш за ўсё мудры дзяржаўны дзеяч і ў той жа час уладны і жорсткі чалавек.

У наш век савецкая скульптура па праву з'яўляецца пераёмніцай лепшых дасягненняў сусветнай скульптуры, у процівагу фармалістычным выкрутасам у пластыцы на Захадзе.

Савецкая манументальная скульптура прасякнута веліччу і аптымізмам. У пластычных вобразах яна паказвае перамогу савецкага народа ў Айчынай вайне, праслаўляе працу і барацьбу за мір. Кіно лічыцца самым масавым мастацтвам, неаспрэчна і масавасць манументальнай скульптуры, калі яна стаіць пад адкрытым небам, на плошчах і ў парках.

Мастакам дадзена сіла разумення душы чалавека, і народ прагне, каб яны ў поўнай меры выкарысталі свае сілы. Наш цудоўны час, бяспрэчна, дасць сваіх фідыяў і мікельанджэлаў.

Фрына ЛЕЙТМАН

Сядзь галубоў на пяску

Усевалад КРАЎЧАНКА

Мал. Н. Барысава

А п а в я д а н н е

ЦІХАЯ і сціплая рака мая Прыпяць, але колькі па берагах яе хараства, якая яна ўся маляўнічая, якое тут вакол багацце і яркасць фарбаў! Мяккі, пашчотны для вока блакіт вады, сотні ледзь улоўных адценняў зеляніны густых прырэчных лазнякоў, і дубраў, і сасновых бароў, залаты бляск пясчаных водмеляў і выпяў...

Каля вялікага прырэчнага сяла Стагавічы, дзе я некалі жыў і куды зараз, праз многа год, трапіў на некалькі дзён, таксама былі такія прыгожыя мясціны. Уявіце сабе шырокі блакітны плёс на завароце ракі, залацісты, асветлены сонцам пясчаны бераг, а вакол — з аднаго боку густыя зараснікі лазняку і дзікай ажыны, а з другога — шырокая дубрава і бясконцыя, дзе-нідзе заросшыя кустамі лугі. Гэта было цудоўнае месца, асабліва для купання, і надвечоркам, калі ападала дзеўная гарачыня, сюды заўсёды збіралася многа людзей — гаманлівае і загарэлае да колеру бронзы племя кірпаносых — вясковая дзятва, запаленыя калгасныя трактарысты, — толькі зубы ды бялікі вачэй пабліскаваюць на смуглых абветраных тварах, — дзяўчаты з паляводчых брыгад у лёгкіх стракатых касынках. Усюды чуваць смех, жарты, вада ў рацэ аж шуміць ад пляскання купальшчыкаў.

Штодня сюды, на гэты цудоўны бераг, хадзіў купацца і я. Але ўжо неяк на другі ці трэці дзень парашыў глыбей разведзець навакольныя мясціны. Набраўся смеласці, нырнуў у непрапазныя зараснікі лазняку і ажынніку і, трушчачы нагамі мінулагодні сушняк, пайшоў уздоўж берага. Доўга ішоў, блытаўся ў гусцежы, рассоўваючы рукамі кусты, спатыкаючыся і абдзіраючыся аб калючкі дзікай ажыны, і ўжо быў збіраўся вяртацца назад, як раптам перад вачыма зноў выліснуў пясчаны бераг. Я выбраўся з кустоў і азірнуўся. Што гэта быў за маляўнічы куточак! Я добра ведаю Прыпяць ад Турава да Нароўлі і далей аж да вусця, але мала дзе сустракаў такую прыгажосць. Невялікая пясчаная бухта была акаймавана строгім паўкругам густой зеляніны. Усё тут было, як на нейкім казачным бязлюдным астраўку. Толькі бліжэй да вады я заўважыў на пяску сляды галубоў, — відаць, яны прыляталі сюды, у гэты зацішны куточак, папіць вады. Тонкія, пясчотныя, але выразныя, нібы адлітыя на золаце, сляды галубіных лапак падыходзілі да самай вады і тут губляліся, размытыя хваляй.

Я ўзрадаваўся, як дзіця. Няхай гэтая бухтачка будзе маёю тайнай! Я буду хадзіць сюды і глядзець, як галубкі прылятаюць на вадапой, буду сачыць, каб іх тут ніхто не палохаў.

Баючыся, каб хто не падгледзеў, адкуль я іду, я крадком выбраўся з гэтай запаветнай бухты, апрануўся і памалу пайшоў у вёску.

Увесь той вечар мною валодаў дзіўны, прыўзняты настрой. Я доўга не клаўся спаць. Не хацелася ў сне губляць цудоўную ліпеньскую ноч з яе нямым мігценнем зорак, шчодро рассыпаных над галавой, з яе незвычайнай і чуйнай, як напятая струна, цішынёй. У такія хвіліны добра і шырока думаецца. Як пух дзьмухаўца на ветры, адлятае ўсё дробнае і пустое, што ўдзень мітусіцца перад вачыма і часам засланяе вялікі свет...

Назаўтра я ледзь дачакаўся адвечорка і, як толькі апала гарачыня, хутка пайшоў да Прыпяці. Цяпер я ўжо не спыніўся на беразе, дзе быў заварот ракі, а адразу ж пачаў прабірацца да сваёй галубінай бухты. Я спадзяваўся, што на гэты раз мне ўдасца падцікаваць у бухце галубоў, паглядзець на іх зблізку.

Якое ж было маё здзіўленне, калі яшчэ не выбраўшыся з кустарніку, я раптам пачуў у сваёй «бязлюднай» бухце звонкі дзявочы смех, а следам — ціхі мужчынскі голас. Спатрэбілася добрая хвіліна, пакуль я ачуўся і ў думках пасмяяўся са сваёй наіўнасці — ці ж магла быць бязлюднай бухтачка ў ста метрах ад месца агульнага купання стагавіцкай моладзі?

Я выйшаў з кустоў. На пяску, каля самай вады, акурат там, дзе я ўчора бачыў сляды галубоў, сядзелі хлопец і дзяўчына. Дзяўчына была апранута ў белое з яркімі чырвонымі кветкамі плацце — без рукавоў і з глыбокімі выразамі на спіне і грудзях. Яна сядзела ў свабоднай натуральнай позе — абняўшы рукамі высока выстаўленыя калені ног. Хлопец быў у штанах, але без кашулі, голы да пояса, з загарэлай шырокай спіной. Як і я, яны, відаць, не думалі сустрацца тут з кім-небудзь, і абое са здзіўленнем павярнулі да мяне галовы.

Дзяўчына засмяялася:

— А ты казаў, гэта бязлюдны востраў!..

Хлопец у адказ толькі моўчкі паціснуў плячыма.

Я падышоў да іх, павітаўся. Расказаў, як учора «адкрыў» гэтую галубіную бухтачку, і пажартаваў, што сёння натрапіў не на тых галубоў.

— А мы іх бачылі, — з прыветнай усмешкай паведаміла дзяўчына. — Яны, і праўда, пілі тут ваду.

Я глянуў на дзяўчыну зблізку і мімаволі ўздрыгнуў — твар

яе быў мне такі знаёмы!.. Яна не была прыгажуняй, але рысы твару надзвычай мілыя, прывабныя. Круглыя шчокі з мангольскімі скулкамі каля вачэй, чорныя ўразлётыя бровы, пульхныя сакавітыя вусны, шэрыя з іскрынкамі смеху вочы... Дзе, дзе я сустрэкаў, ці бачыў яе?

— Што вы так глядзіце? — насцярожылася дзяўчына.

— Выбачайце, — сумеўся я. — Мне здалася, што я вас не дзе сустрэкаў.

Калі яна перастала ўсміхацца і як бы нахмурылася, твар яе стаў мне яшчэ больш знаёмы.

Але дзяўчына адмоўна паківала галавой:

— Сустрэкалі?.. Н-не, мы з вамі не сустрэкаліся. Я вас зусім не ведаю...

— Адкуль вы? — спытаў я.

— З Хатуліч, — асцярожна адказала дзяўчына; відаць, яе пераканала ўпэўненасць, якую яна чытала на маім твары, і яна таксама задумалася. — Гэта мой муж...

Загарэлы чарнявы хлопец ветліва кінуў мне галавой.

— Мы пяць гадоў, як пераехалі ў Хатулічы, а раней жылі з мамай у Стагавічах. Мы адсюль родам... Чакайце, — спахпілася дзяўчына, і шчокі яе заліла незразумелая чырвань. — Мне ўсе кажуць, што я вельмі падобна на бацьку. Можна вы ведалі майго бацьку?..

І тут раптам нібы нешта бліснула перада мной — Алесь Багданчук! Адзін з найбліжэйшых дружбакоў майго стагавіцкага юнацтва, веселун і песельнік Алеська! Сын вядомага ў ваколіцы стагавіцкага каваля, старога Кандрата; воін-танкіст, што загінуў героем у трагічнай танкавай бітве з фашыстамі пад Кіевам. Гэта яго, Алесевы, вочы, яго мангольскія скулкі каля вачэй, бровы.

Я мімаволі ступіў крок да дзяўчыны.

— Вас завуць Аня?

— Аня, — кінула галавой дзяўчына і зусім збянтэжылася, — Вы нават ведаеце мае імя?..

Дачка Алесь Багданчука!.. Не ашукалі мяне мае добрыя прадчуванні. Дзякуй вам, дарагія галубы, за гэтую нечаканую нагоду! Чалавеку не часта ўдаецца сустрэцца з такой вольнай яркай згадкай пра свае далёкія гады.

— Аня!..

Я ўзяў дзяўчыну за руку, доўгім позіркам паглядзеў на яе. Як, аднак жа, імкліва і нястрымна бяжыць час! У гэтым ёсць нешта крыўднае і сумнае для чалавека. Але разам з тым і радаснае. Здаецца, зусім нядаўна я бачыў гэтую дзяўчынку трохгадовай маляўкай у кароценькай квяцістай сукеначцы... Адгрукатала вайна, праімчаліся гады, і вось перада мною ўжо дарослая дзяўчына, нават замужняя. І ў яе ўжо ёсць уласнае вялікае шчасце, — час ад часу яна так пашчотна паглядвала на свайго загарэлага чубатага мужа, такога ж маладога, як і сама.

Гэта сустрэча мяне б можа і не ўзрушыла так, калі б не адна акалічнасць. Лёс гэтай дзяўчыны быў не зусім звычайны, можна сказаць, нешчаслівы, — яна нарадзілася ў пазашлюбным браку і гадалася без бацькі. Стары Кандрат, бацька Алесь, багаты, ганарысты, крутога норава чалавек, не жахаўся радніцца з дачкой былога батрака. Гэты чалавек быў яшчэ ўвесь у мінулым, заграбастым, свінцовым, бязлітасным, і ён нёс у сабе ўсю цяжкую спадчыну даўніны. У яго былі свае ўяўленні аб людзях і людскім шчасці...

Усё гэта было на маіх вачах. Закаханы Алесь не аднойчы са слязьмі на вачах маліў бацьку дазволіць яму жаніцца з Ольгай, але Кандрат не хацеў і слухаць аб гэтым. А воля бацькі ў сям'і Багданчукоў была непарушным законам.

Два гады ўпотаў сустрэкаліся Алесь і Ольга, і каханне іх усё не затухала. Урэшце, аднойчы Алесь аб'явіў бацьку, што хоча ён таго ці не хоча, а яму трэба жаніцца з Ольгай, каб не мець сораму ад людзей... Але ўпарты каваль і на гэты раз не саступіў сыну. Усё сяло асуджала старога Кандрата, асуджалі людзі і сына за яго бязвольнасць. Алесь яшчэ крыху пажыў у сяле, потым не вытрымаў і некуды з'ехаў. Тым часам у Ольгі нарадзілася дачка. Праз год, не дачакаўшыся нічога лепшага, яна падала на Алесь ў суд, каб ён плаціў на ўтрыманне дзіцяці. Плаціў за сына багаты Кандрат. Лаяўся, крывіўся, плоціўся, але стаяў на сваім. У гневе пусціў па сялу плётку, што, маўляў, гэта наогул не Алесева дачка, а нагуляная з некім іншым, а нявінны Алесь быццам бы расплочваецца за чужыя грахі. Але дзяўчынка расла, і хутка нават тыя нямногія, хто сумняваўся, пераканаліся, што гэта была толькі злосная выдумка — Анечка з твару, як дзве кроплі вады, паходзіла на бацьку...

Я доўга не мог ачуцца ад здзіўлення і добрай радасці, якую прынесла мне гэтая нечаканая сустрэча.

— Значыць, вы былі блізка знаёмы з маімі бацькамі? — спытала Аня.

— З вашым бацькам мы сябравалі, — кінуў я галавой.

Дзяўчына густа пачырванела, апусціла галаву, — відаць, яна здагадалася, што калі я ведаў бацьку, то, напэўна, чуў і пра яе безбацькоўскае маленства. Пульхныя вусны дзяўчыны нервова ўздрыгнулі, яна нахмурылася... Але праз міг Аня перамагла сваю збянтэжанасць, страсянула кудзёркамі светлых валасоў і смела сустрэлася са мной позіркам.

— А ведаеце, — усміхнулася яна, — гэта ж мы з Валодзем прыехалі сюды ў госці да дзядулі. На выхадны.

— Да якога дзядулі? — не зразумеў я.

— Да дзядулі Кандрата, — з задавальненнем растлумачыла дзяўчына.

— Я-ак? Таго самага?..

— А так, — адказала Аня і павярнулася да мяне. — Хочаце — раскажу...

Мы, усе трое, прайшлі на самы край галубінай бухты, у халадок, пад кусты ажыніку, дзе трымаўся лапак парываў ад сонца сухой травы.

Аня доўгу хвіліну задуманна глядзела на раку, — там, на раскалыханай вадзе, тысячамі іскраў паблісквала сонца. Яно ўспыхвала і адразу ж гасла, а агонь перакідваўся на другія хвалі.

— Ведаеце, — ціха пачала дзяўчына, — мне цяпер здаецца, што мой дзядуля не такі ўжо і бліскучы чалавек. Віною другое... А можа я памыляюся.

Аня змоўкла, кінула асцярожны позірк на Валодзею, — ці не асуджае ён, што яна пачала гэтую шчырую размову з малазнаёмым чалавекам. Але хлопец усміхнуўся, у знак адабрэння пашчотна дакрануўся да яе рукі. Трэба было адчуваць вялікую блізкасць, каб так тонка, з аднаго руху разумець адзін аднаго.

— Ну, пра тое, як там усё было, пра мамкаву любоў я раскажыць не буду, бо вы гэта ведаеце, відаць, лепш за мяне. Засталіся мы жыць удваіх з маці, а бацька паехаў са Стагавіч невядома куды. Было ўсяляк, было, што маці моцна злавалася на старога Кандрата, за вочы лаяла яго. Але я ніколі не чула, каб яна дрэнна сказала аб маім бацьку, хоць словам пакраўляла яго. А ён жа таксама быў вінаваты ў нашай бядзе, праўда? Мог жа ён, нарэшце, пайсці супраць бацькавай волі. Мог, праўда?.. Маці, аднак жа, ні ў чым не дакарала яго. Можна яна спадзявалася, што ўсё яшчэ наладзіцца, што ён прыйдзе да нас, верыла ў яго каханне і не хацела губляць надзей. А можа шкадавала мяне, не жадала разбураць у маім сэрцы вобраз бацькі, якога я, хоць і не ведала, але моцна любіла.

Як я зараз успамінаю, маці не саромілася за мяне, не хавала ад людзей, як гэта часам бывае, калі дзіця нараджаецца без мужа. Відаць, яна ведала, што людзі не асуджаюць яе, не адчувала сябе вінаватай. Неяк улетку мы з маці і яшчэ адна суседка сядзелі ў нядзелю на вуліцы каля хаты. Мне тады было два гадкі, і я ўжо ўсё магла лапатаць. Маці і суседка сядзелі на лаўцы, а я гуляла ў пяску. Раптам маці падняла мяне з долу, абцягнула на мне сукеначку і кажа:

— Глядзі, Анечка, вунь ідзе твой дзед. Падыдзі да яго і скажы: «Дзядуля, добры дзень!».

Я глянула — на другім баку вуліцы паўз нас ішоў невысокі стары чалавек з чорнай смалёнай барадою. У адной руцэ ён нёс плеченую з лыка кашолку, другою — абавіраўся на тоўсты сукаваты кій. Я ўжо ведала, што дзядуля — гэта значыць, тата майго таты, і з цікавасцю глядзела на таго чалавека. Потым зайшла яму наперад і нясмела сказала:

— Дзядуля, добры дзень!

Дзед аж уздрыгнуў, зірнуў на мяне, нічога не адказаў і, нахмурыўшыся, хутка пакрочыў па вуліцы.

Мне стала крыўдна-крыўдна, і я заплакала. Маці абняла мяне, пачала супакойваць, але я заўважыла, што і ў яе вачах стаялі слёзы.

А аднойчы я сама гуляла на вуліцы, — мамка пайшла на работу ў

калгас. Я капалася ў пяску, уся вымурзалася. І не пачула, як да мяне падышла нейкая старая жанчына, падняла, абтрусіла з сукенкі пясок. Доўга глядзела на мяне, потым азірнулася вакол і сунула мне поўную жменьку цукерак. Крадком, нібы рабіла нешта забароненае.

Удзень, калі мамка прыйшла на абед, я з радасцю расказала ёй пра жанчыну і дала ёй адну цукерку. Мамка доўга распытвала мяне, што гэта была за жанчына, старая ці маладая, як апранута. Потым яна села на лаву, задумалася і доўга так сядзела, забыўшыся, здаецца, і на мяне, і на ўсё, што рабілася вакол. Толькі пазней я даведалася, што жанчына тая была маёй бабуляй, і гэта яна, хаваючыся ад людзей, частавала мяне цукеркамі.

Мне споўнілася тры гады, як пачалася вайна. Памятаю, нейкая паштарка прынесла нам пісьмо-трыкутнічак. Мамка глянула на адрас і ўся захвалывалася. Дрыжачымі рукамі яна паспешліва разгарнула трыкутнічак, пачала чытаць. Прачытаўшы, прыціснула пісьмо да грудзей. Потым схавала мяне на рукі, пачала цалаваць, прыгаворваючы: «дачушка мая, дачушка, гэта бацька твой цябе цалуе...».

Аказваецца, татка наш пайшоў на вайну, і пісьмо гэтае ён прыслаў аднекуль з фронту. Татка пісаў, што калі яму суджана вярнуцца з вайны жывым, ён будзе жыць з намі і толькі з намі, і ніхто ў свеце ўжо не здолее разлучыць яго з маці і дарагой дачушкай. А пад канец наказаў маці перадаць мне яго завочныя пацалункі, пацалаваць аж сто разоў.

Гэтае пісьмо моцна ўзрадавала мамку, яна нібы ўся ажыла. І дома ўсё рабіла, і ў калгас на работу хадзіла. Працавала так, што работа аж кіпела ў руках, і брыгадзір не мог ёю нахваліцца. А ўвечары, стомленая, яшчэ не паспеўшы і паесці, не адрываючыся слухала па радыё паведамленні інфармбюро: як там, на вайне, ці хутка пачнуць гнаць фашыстаў?..

А праз які месяц прыйшло нам другое пісьмо... Загінуў татка ў баі пад Кіевам. І цяпер ужо ў маці не засталася ніякіх надзей. Нават у марах яна ўжо не бачыла наперадзе шчасця ні сабе, ні мне...

Але ўсё мінула, скончылася вайна. Сяло наша зноў ажыло, павярталіся салдаты з арміі. Хто вярнуўся, хто не вярнуўся... Дзед Кандрат нейк на вачах састарэў, асёў, сагнуўся. Падкасіла яго гібель адзінага сына. Была ў яго яшчэ дачка, ды неўзабаве пасля вайны выйшла замуж за аднаго службоўца і паехала на Далёкі Усход. Засталіся яны ўдваіх з бабуляй.

Праз год мамка пашыла мне новую сукеначку, зладавала палатняную сумку для кніжак, і восенню я пабегла ў школу. А бегчы мне трэба было акурат паўз хату Багданчукоў. Аднойчы іду сабе, памахваю сумачкай. Гляджу, стаіць на двары Багданчукоў за форткай бабуля, тая самая, што мне некалі цукеркі давала, і ў шчыліну глядзіць на мяне. Як я падышла бліжэй, зашаптала нешта сама сабе, заплакала. А ў сяле ў той час усе ў адзін голас казалі, што я, чым далей расту, тым больш станаўлюся падобнай на бацьку, і я здагадалася, што гэта бабуля на мяне глядзела, а ўспамінала свайго сына.

Тым часам вакол віравала новае, бурнае жыццё. Памятаеце, каля Стагавіч балота Доўгае? Некалі гэта былі бясконцыя багны. Ад іх наша сяло спрадвеку мела адну бяду. Якіх толькі хвароб не прыносіў гнілы туман з тых балот! Пасля вайны дзяржава дапамагла калгасу асушыць Доўгае, і праз якіх два-тры гады яно стала для людзей крыніцай вялікіх прыбыткаў. На тарфяніках Доўгага вырасла пшаніца, якой і дзяды нашы не бачылі. Калгас крута пайшоў угору, людзі сталі жыць заможна. Ну, а дзе добры дастатак, там і поўнае жыццё. У сяле пабудавалі новы клуб, правялі ў хаты радыё. З дапамогай калгаса людзі адбудоўваліся, сяло зазеленела садамі.

Усё добра было і ў нашай хаце. Адно толькі мамка часам паглядала на мяне, паглядзіць ды і засумуе. Не так балюча было ёй, што я расла без бацькі — пасля вайны ўсюды засталася нямала сірат, — як тое, што я і дагэтуль непрызнанай расла, быццам і не было ў мяне бацькі. І гэта крыўдзіла яе да слёз.

Аднойчы раніцой — я тады ўжо хадзіла ў трэці клас — беглі мы з сяброўкамі па вуліцы паўз двор Багданчукоў і я заўважыла ў двары старога Кандрата. Пачуўшы на вуліцы дзіцячыя галасы, ён паціху падышоў да варот, стаіўся за агародай. Я заўважыла, што ён крадком сочыць за мной, прыглядаецца. І так мне захацелася падбегчы да яго, спытаць што-небудзь, пачуць ад яго ласкавае слова. Здаецца, няхай бы ён толькі азваўся да мяне, абняла б яго за шыю, прыціснулася — гэта ж быў мой родны дзядуля! Але ён не азваўся. Заўважыўшы, што я ўбачыла яго, хіснуўся за шула. Я прайшла паўз вароты з горда паднятай галавой, нават не паглядзела ў яго бок. А калі ўжо адышлася, дала волю слязам. І ў школе доўга не магла супакоіцца, адчувала сябе моцна пакрыўджанай.

А потым мы з мамкай пераехалі жыць у Хатулічы, — там

у яе былі нейкія сваякі, а саўгас прапанаваў ёй цікавую работу на ферме. У Хатулічах я скончыла дзесяцігодку, пачала завочна вучыцца ў інстытуце. Выбрала сельскагаспадарчы — люблю я вёску і не хачу з ёю разлучацца. Міналі гады, я стала дарослай. Забылася ўсё дрэннае, і мы з мамай жылі ў самым добрым ладзе. Неўзабаве я сустрэлася з Валодзем...

Ну, вядома, маці спачатку баялася паверыць у наша каханне, хвалывалася за мяне. Я супакойвала яе, угаворвала, але дзе там супакоіш словамі матчына сэрца. І вось мы... Валодзя, — звярнулася Аня да мужа, любоўна запустіўшы яму ў чупрыну пяцярню, — як ты сказаў зрабіць?

— Як? — засмяўся хлопец. — Як звычайна... Ды ты ўжо сама гавары.

— Магу і я, — працягвала Аня. — І праўда, зрабілі мы, як звычайна, як усе людзі робяць. Прыйшлі з Валодзем у хату і ён папрасіў у маці дазволу на наша вяселле. Усё, як звычайна, а колькі радасці было ў матулі!

А як падрыхтаваліся да вяселля і запрасілі на яго ўсіх нашых сваякоў і родных, я і кажу маці: «Мамка, дазволь, я запрашу на вяселле яшчэ і дзядулю з бабуляй». «Як, што ты, дачушка!» — здзівілася маці, а ў самой, бачу, аніяк няма злосці на старога Кандрата. Адно толькі ў вачах боязь, каб у гэтыя шчаслівыя для мяне дні не нанёс мне хто якой абразы.

Ну, а мне як бы хтосьці стукаў у сэрца: «З'ездзі, Аня, з'ездзі, твой дзядуля думае пра цябе і любіць цябе, з'ездзі, гэта будзе вялікая радасць і старым, і табе, — вы як бы знойдзеце адзін аднаго...» І пераканала маму.

Селі з Валодзем на спадарожную машыну і паехалі ў Стагавічы... Як збіралася я, то была такая ўпэўненая, што ўсё скончыцца добра, а падышла да хаты Багданчукоў, уся аж закалацілася ад хвалывання.

Зайшлі мы з Валодзем у двор. Моцна трымаюся за яго руку, як бы гэта быў нейкі мой ратунак. Было гэта пасля абеду, пад вечар, так што дома засталі і старога, і старую. Убачылі яны нас, разгубіліся. І гэта як бы надало мне смеласці. Ступіла я крок-другі на хату і кажу: «Дзядуля і бабуля!..» А больш сказаць нічога не паспела. «Унучка мая даражэнная!» — закрычала бабуля і са слязьмі на вачах кінулася да мяне, абхапіла рукамі, пачала цалаваць. Тут і я не ўтрымалася, заплакала. А дзядуля стаіць рукі апушчаны, вусны дрыжаць ад хвалывання, крывацца, вось-вось, здаецца, і ён заплача. Падышоў да мяне, абняў, пацалаваў у лоб. Нічога не гаворыць, адно толькі гладзіць рукой па галаве... Не ведаю, каму гэтыя хвіліны прынеслі большае шчасце — мне ці гэтым адзіночым старым...

Вось так усё і было. На вяселлі дзед праявіў незвычайную шчодрасць, адарыў нас багатымі падарункамі. Можна гэтым ён думаў хоць бы крыху загладзіць сваю віну — не перад людзьмі, перад самім сабой. Але яго ніхто ні ў чым не дакараў, нават не ўспамінаў былога. «Дачушка, — сказала мне маці, — калі нават у дрэннага чалавека адбыліся ў душы добрыя перамены, даруй яму...». На вяселлі маці пасадзіла дзядулю з бабуляй на пачэсным месцы, частавала іх, называла іх татам і мамай.

З таго часу пачалася наша дружба з дзедам, ды такая гарачая, што, здавалася, гэта кожны з нас хацеў разам выявіць свае добрыя пачуцці за ўсе тыя пражытыя ў адчужэнні гады. Я ў дзеда заўсёды — самы жаданы госць.

Аня прымоўкла, нейкі час задумённа глядзела на раку, асветленую негарачым вечаровым сонцам.

— Мне ўсё кажуць: што тут дзіўнага, расчуліліся старыя, ты для іх як бы памяць аб сыну... Можна і так, можна ёсць і гэта. Але, мне здаецца, гэта не ўсё. Маці расказвала, быў некалі стары Багданчук пражны і хцівы чалавек. А сёння ён нам з Валодзем раптам аб'явіў, што рашылі яны з бабуляй перапісаць на мяне свой дом і сад, каб мы пасля іх смерці былі тут поўнымі гаспадарамі. Я смяюся, кажу, дзядуля, у вас жа ёсць родная дачка, ды нам з Валодзем і не патрэбны гэты дом. А ён сваё: дачка з зяцем жыве, не мае ні ў чым патрэбы, а вы маладыя, вам трэба разжывацца... Што тут, толькі расчуленасць, ці нешта іншае? Проста расчуліўшыся дом не аддасі. Тут трэба, каб усё старое ў душы паламалася, праўда?

Мы яшчэ з хвіліну пасядзелі пад кустамі ажынініку, кожны думаючы сваё. Потым паціху пайшлі пясчаным беражком. Памятаю, мною раптам авалодала дзіўнае жаданне. Мне да болю захацелася на ўсё жыццё запомніць гэты ціхі сонечны надвечарок на рацэ, цудоўную галубіную бухту, двух шэрых галубкоў, што прыляталі сюды напіцца вады, і гэтую стройную дзядучыну з мангольскімі скулкамі каля вачэй, нагадаўшую мне маю маладосць...

І яшчэ, памятаю, я неасэнсавана радаваўся нечаму. Відаць, таму, што новы час шырокая, як мая светлаводая Прыпяць, плынню прыносіць людзям жаданае шчасце.

Гульня дашкольніка

Бабуля варыць абед. Пяцігадовая Таня круціцца каля яе. «Бабуля, мне сумна. Бабуля, пойдзем гуляць», — капрызіць дзяўчынка. «Ідзі пагуляй, спакою з табой няма, — злуецца бабуля. — Колькі цацак табе купляюць, а ты іх толькі ломіш!»

Сапраўды, цацак у Тані шмат, але яна не ўмее з імі гуляць адна: яны ёй хутка надакучваюць. Сябровак у Тані няма. Бабуля на двары рэдка адпускае яе ад сябе, прымушае ся-

С. КАРПАВА,
кандыдат педагогічных навук

гульнях дзіця як бы разыгрывае пэўную ролю (маці, доктара, прадаўца), пераймаючы паводзіны дарослых у іх штодзённых справах.

У малодшых і старэйшых дашкольнікаў могуць сустракацца гульні на адну і тую ж тэму. Але ў гэтым выпадку малодшыя дзеці выдзяляюць у

У пакоі гульняў дзіцячага сада друкарні імя Сталіна ў Мінску.

дзець побач на лавачцы — так бабулі спакайней. Дзяўчынка расцвяляй, несамастойнай, дзікаватай. Тата і мама мала ўдзяляюць дачцэ ўвагі, іх не хвалюе тое, што яна амаль не цікавіцца цацкамі, не ўмее гуляць з дзецьмі.

А бацькам Тані трэба было б ведаць, што гульня — гэта не толькі сродак забавы дзіцяці. Яна мае выключна важнае значэнне і для правільнага псіхічнага развіцця дашкольніка. У гульні развіваюцца рысы яго характару, памяць, мысленне, уяўленне.

Развіццё дзіцяці з дня нараджэння адбываецца дзякуючы таму, што дарослыя навучаюць і выхоўваюць яго: вучаць хадзіць, гаварыць, правільна абыходзіцца з прадметамі.

Дзіця вучаць таксама гуляць: складваць пірамідку, будаваць дом з кубікаў, капаць снег лапаткай, рабіць бабкі з пяску. Гэта яшчэ вельмі простыя гульні, але дзякуючы ім у дзіцяці развіваюцца назіральнасць, мысленне, яно навучаецца новым рухам. Прыкладна з 4—5 год гульні дзіцяці ўскладняюцца, становяцца ролевымі.

Ролевыя гульні — гэта гульні ў «дачку і маму», у «бальніцу», «магазін», «школу» і да т. п. У гэтых

гульні зусім іншыя моманты, чым старэйшыя. Напрыклад, пяцігадовая Валя і Ніна гуляюць у «госці». Ніна — гаспадыня. Яна старанна расставляе на століку посуд, раскладвае «пачастунак», разлівае «чай». Дзяўчынка садзяцца, і пачынаецца «чайванне». Размаўляюць яны пры гэтым мала і толькі з прычыны сваіх дзеянняў. Асноўная цікавасць для іх — абыгрыванне прадметаў чайвання. Дзяўчынка Іра і Святлана (6—7 год) гуляюць у «госці» па-іншаму. Само «чайванне» яны паказваюць скарачана і ўмоўна: посуд замянілі лісцікамі, «чай» п'юць хутка, наспех. Затое яны старанна разыгрываюць ролі гаспадыні і гасці: іх узаемныя прывітанні, размовы за сталом. Іра — гаспадыня — клпатліва і ветліва частуе гасцю. Святлана забавляе Іру навінамі. Дзяўчынка паводзіць сябе гэтак жа, як дарослыя ў падобных выпадках.

Такім чынам, малодшыя дзеці паказваюць у гульні вонкавы бок чалавечых дзеянняў — дзеянні з прадметамі; старэйшыя спрабуюць выявіць унутраную сутнасць дзеяння — узаемаадносіны паміж людзьмі.

Штодзённая дзіця ўдзяляе гульні шмат часу. Гуляючы, яно ўзнаўляе тэмы адносіны паміж людзьмі ў працы

і ў штодзённым жыцці, якія назірае навокал сябе. Іменна таму, што ў гульні дзіця паказвае гэтыя адносіны шмат разоў, яно моцна іх засвойвае. Гульня, значыць, дапамагае дзіцяці замацаваць і лепш усведаміць тое, чаму яго вучаць і чаму яно само вучыцца ў тых, хто яго акружае.

У гульні дзіця сустракаецца з іншымі дзецьмі — гульня ж дашкольнікаў часцей за ўсё калектыўная гульня. У такой сумеснай гульні дзіця многае пазнае. Яно прывучаецца лічыцца з інтарэсамі іншых дзяцей, узгадняць свае дзеянні з дзеяннямі таварышаў. Тут узнікаюць і першыя сяброўскія сувязі. Усё гэта істотна ўзбагачае духоўны свет дзіцяці. Таму бацькам неабходна паклапаціцца аб тым, каб у дзіцяці былі таварышы — удзельнікі яго гульняў.

У ролевай гульні дзіця прывучаецца падпарадкоўвацца пэўным правілам паводзін і ўсведамляць гэтыя правілы. У кожнай ролі, якую разыгрывае дзіця, ужо заключана пэўнае правіла паводзін.

Калі маленькая Ліда забылася пра асноўныя абавязкі мамы, то сяброўкі адразу ж напамнілі ёй: «Эх ты, сама паела, а дачку не накарміла! Хіба мамы так робяць?» Ліда паспешалася «накарміць» сваю ляльку. Калі Саша, выконваючы ролю «вартавога», пайшоў з паста, то ўсе дзеці дружна на яго накінуліся: «Які ж ты вартавы — уцёк з паста! Вартавыя так не робяць!»

У гульні развіваецца і перабудоўваецца памяць дзіцяці.

Гульня дае штуршок развіццю назіральнасці і мыслення. Гуляючы, дзіця заўсёды плануе свае паводзіны, разважае па ходу гульні. Асабліва добра гэта прыкметна на малодшых дзецях, якія, гуляючы, разважаюць уголас, гучна абмяркоўваюць умовы гульні і свае далейшыя дзеянні. Старэйшыя дзеці разважаюць ужо пра сябе, але па самому ходу гульні відаць, што яны прытрымліваюцца пэўнага плана. У гульні дзеці сустракаюцца з новымі для іх прадметамі. Практычна дзейнічаючы з імі, яны засвойваюць прызначэнне гэтых прадметаў, знаёмяцца з іх уласцівасцямі і такім чынам істотна ўзбагачаюць свой вопыт.

У гульні развіваюцца і ўяўленне дзіцяці, яго фантазія. Лёгка ўбачыць, што гульні дзяцей 2—3 год яшчэ вельмі бедныя фантазіяй: дзіця або «корміць» усе цацкі запар, або калыша іх, або бязмэтна перавозіць з месца на месца. Сам змест гульні часта залежыць ад цацкі, якая трапілася яму пад руку: убачыць кубікі — пачынае будаваць дом, убачыць ляльку — «корміць» яе або калыша і г. д.

Дзеці старэйшыя ўжо самі прыдумляюць сюжэты для сваіх гульняў; чым старэйшае дзіця, тым яго

гульня больш разнастайная і багатая. Здольнасць прыдумляць змест гульні, правільна паказваць характэрныя рысы іншых людзей, бачыць у адным прадмеце зусім іншы і ўказвае на тое, што ў гульні ўяўленне дзіцяці дасягае значнага развіцця.

К канцу дашкольнага і пачатку школьнага ўзросту (6—8 год) на змену ролевым гульням паступова прыходзяць так званыя гульні з правіламі. Прызываючыся выконваць розныя ролі і падпарадкоўвацца правілам у ролевай гульні, дзіця без цяжкасці пераходзіць да такіх гульняў, якія ўжо змяшчаюць ясна выражаныя, больш «жорсткія» правілы. Да гэтых гульняў належаць рухавыя гульні (класы, хованкі, гарэлікі, лапта). Сюды ж можна аднесці і настольныя гульні (розныя дыдактычныя гульні, лато, шашкі і г. д.).

Як жа бацькі могуць дапамагчы дзіцяці зрабіць гульню паўнацэннай?

Перш за ўсё, адвядзіце вашаму сыну або дачцэ пастаяннае, хоць бы невялікае месца, дзе яны маглі б гуляць, нікому не замінаючы і не адчуваючы перашкод ад іншых членаў сям'і. Вельмі добра, калі ў кутку дзіцяці будуць палічкі для кніг і цацак, дзіцячы столік і крэсла. Прывучыце дзіця прыбіраць за сабой цацкі і кнігі, беражліва з імі абыходзіцца. Гэта прывучыць яго да акуратнасці.

Для гульні, зразумела, патрэбны розныя цацкі (лялькі, цацачныя звыры, птушкі, машыны, мэбля, посуд і г. д.), якія дапамагаюць прыдумляць і разыгрываць гульні з разнастайным зместам, а таксама будаўнічыя матэрыялы (кубікі, колцы, палачкі, шпулькі; для дзяцей старэйшага ўзросту — набор дзіцячых інструментаў: малаток, пілачка, ножанкі), каб дзіця магло ў выпадку патрэбы само адрамантаваць цацку або нават змайстраваць новую.

Пры выбары цацак улічвайце ўзрост, кола інтарэсаў дзіцяці.

Напрыклад, двухгадовай дзяўчынцы купляюць дарагую і прыгожую ляльку ростам з дзіця. Што рабіць ёй з такім веліканам? Яна і падступіцца да яе баіцца!

Не купляйце дзіцяці вялікай колькасці цацак. У гэтым выпадку яно не паспявае яшчэ пагуляць і палюбіць адну цацку, прывыкнуць да яе, як ужо атрымлівае некалькі іншых. У такіх «задораных» дзяцей з'яўляюцца аб'якавыя адносіны да цацак, яны не ўмеюць канцэнтравання на адной гульні, іх увага лёгка адцягваецца.

Аднак удзел дарослых у гульні дзіцяці не павінен абмяжоўвацца толькі купляй яму цацак. Для любога ж дзіцяці, і асабліва для дзіцяці 2—4 год, неабходны кіраўніцтва і дапамога з боку дарослых, іх спачуванне і нават часам непасрэднае ўдзел у гульні.

Горкі пісаў: «Гульня — шлях дзяцей да пазнання свету, у якім яны жывуць і які закліканы змяніць». Не забывайце гэтых мудрых слоў, усяляк выкарыстоўвайце гульню ва ўсіх яе відах у сваёй выхаваўчай рабоце.

(Скарочаны артыкул з часопіса «Семья и школа».)

Некалькі парад супраць завядання скуры

Утварэнне маршчын і завяданне скуры не заўсёды звязана са старэннем арганізма і скуры.

Стараннага догляду патрабуе не толькі хвора, але і здаровая скура. Доглад скуры трэба пачынаць з маладосці.

Прыводзім некалькі парад па барацьбе з завяданнем скуры і маршчынамі:

неабходна адвучыць сябе (і гэта не так ужо цяжка) ад прывычкі моршчыць лоб або пераносіцу і жмурыць вочы, напрыклад, пры размоў, смеху і г. д. Пры блізарукасці насіць акуляры, асабліва ў час работы;

на сонцы ахоўваць вочы цёмнымі акулярамі; нельга пакідаць тлушчавы крем на ўсю ноч, таму што скура выдзяляе ваду, якая пад слоём тлустага крэму дзейнічае як саграваючы кампрэс. Апрача таго, ад ужывання тлустага крэму на ноч да раніцы могуць паявіцца ацёкі пад вачыма. Лепш за ўсё крем пакідаць на 2—3 гадзіны і перад сном здымаць лішак яго ваткай;

добрае дзеянне аказвае масаж, калі яго робіць спецыяліст. Масіраваць скуру самім не трэба: няўмелы масаж можа прывесці да заўчаснага ўтварэння або павелічэння маршчын. Самамасіраванне лепш замяніць лёгкім пакалчваннем на працягу 1—2 мінут кончыкамі пальцаў па скуры, пакрытай крэмам. Гэта выклікае прыліў крыві да скуры і паляпшае яе жыццё;

па магчымасці не спаць на высокай падушцы, каб пазбегнуць паяўлення складак на шыі і падбародку (калі толькі няма высокага крывянога ціску);

пры бакавым палажэнні старацца класці твар на выпраменную кісць рукі такім чынам, каб не ссоўваць скуры;

не пудрыць твар на ноч.

Карысна ведаць

Калі мяккую выцёртую неэластычную губку патрымаць некалькі гадзін у воцэце, а затым прапаласкаць у цёплай вадзе, губка будзе як новая.

*

Рэчы з фланелі або шэрсці будуць прыгожа выглядаць пасля мыцця, калі ў ваду для паласкання дадаць крыху гліцэрыны (сталовая лыжка на 10 літраў вады).

*

Новыя гаршкі для кветак трэба спачатку патрымаць некалькі гадзін у вадзе. Тады свежая зямля не будзе паглынаць так многа вільгаці.

*

Старая шэрсць з распушчаных панчоў, шалікаў і іншых вязаных рэчаў будзе мяккая і пушыстая, калі яе зматаць у клубкі, затым пакласці ў каструлю з халоднай вадой і пакінуць на ноч. Раніцай каструлю паставіць на агонь, давесці ваду да кіпення і адразу ж зняць з агню. Калі вада астыне, клубкі выціснуць і высушыць на скразняку. Пасля таго, як зверху клубкі высахнуць, іх трэба пераматаць, каб сухія ніткі аказаліся ўнутры клубка, а мокія зверху. Такім чынам вельмі хутка ўвесь клубок стане сухім.

*

Калі ногці лёгка ламаюцца, час ад часу канцы пальцаў апускайце ў размякчанае мыла.

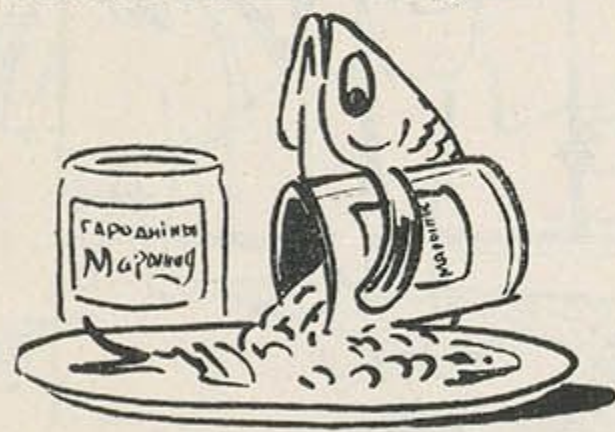
У Гомелі адбыліся І Усебеларускія сельскія спартыўныя гульні, прысвечаныя XXII з'езду КПСС. На здымку: піянеры Гомеля падносяць кветкі пераможцы спартыўных гульняў па штурханню ядра Караліне Пятровіч (у цэнтры).

Фота Ф. Раманав.

СЕЛЯДЗЕЦ ПАД СОУСАМ З ХРЭНУ

2 селядцы, 1 шклянка соуса са смятаны з хрэнам, 1 яйка для ўпрыгожання, зяленіва пятрушкі.

Селядзец вымачыць, зняць скурку, дастаць косці, нарэзаць касымі кавалачкамі, пакласці ў сям'ядачніцу (прыставіць галаву і хвост) і заліць соусам са смятаны з хрэнам. Упрыгожыць кавалачкамі зваранага ўкрутую яйка і зяленівам пятрушкі.

РЫБА Ў ГАРОДНІННЫМ МАРЫНАДЗЕ

1 кг траскі, карася або іншай рыбы, $\frac{1}{2}$ шклянкі мукі, 2 морквы, 1 пятрушка, 3 цыбуліны, $\frac{1}{2}$ шклянкі таматнага порэ (не абавязкова), $\frac{1}{2}$ шклянкі алею, 1 лаўровы ліст, 5 гаршын перцу, соль, воцат па смаку, 1 чайная ложка цукру.

Рыбу ачысціць, дастаць косці, разрэзаць на кавалкі, абкачаць у муцэ і падсмажыць на алеі. Дробную рыбу падсмажыць нярэзанай.

Гародніну, прызначаную для марынаду, ачысціць, прамыць і нарэзаць: цыбулю — тонкімі кружкамі, моркву і пятрушку — зорачкамі. 10—15 мінут смажыць гародніну на алеі, затым дадаць таматнае порэ, перац, лаўровы ліст, 1— $1\frac{1}{2}$ шклянкі рыбнага булёну або гарачай вады і тушыць у закрытым посудзе. Дадаць па смаку соль, воцат, цукар; прыгатаваным гарачым марынадам заліць рыбу. Падагрэць да кіпення, пакласці ў салатнік і астудзіць.

ГУЛЯШ СА СВІНЫНЫ

Мяса абмыць, аддзяліць ад касцей, нарэзаць з разлікам па 6—8 кавалачкаў на чалавека, пасаліць, старанна абкачаць у муцэ. Абсмажыць з усіх бакоў у моцна разагрэтым тлушчы да ўтварэння румянай скарынкі. Перакласці ў каструлю, дадаць цыбулю, ачышчаную, нарэзаную кружочкамі і падрумяненую ў тлушчы, які застаўся пасля смажання. Мяса заліць $\frac{1}{2}$ л. вады і, накрывшы каструлю накрывкай, тушыць на слабым агні да мяккасці. К канцу тушэння заправіць мукой, дадаць перац, лаўровы ліст, праварыць. Падаваць на круглым блюдзе з кашай, бульбай, макароннымі вырабамі і салатай з сырой гародніны. Да гуляша можна дадаць 1 дольку часнаку, дробчак чырвонага перцу і 1—2 лыжкі тамату.

700 г свініны з косцю (лапатка), 40 г тлушчу, 20 г мукі, 100 г цыбулі, $\frac{1}{2}$ лаўровага лістка, некалькі молатых гаршын чорнага перцу, соль.

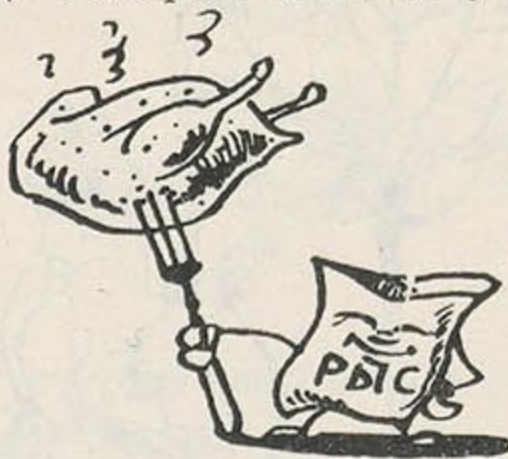

КУРЫЦА З РЫСАВАЙ НАЧЫНКАЙ

1 курыца, 1 ст. лыжка смятаны, соль.

Для рысавай начинкі: $\frac{2}{3}$ шклянкі рысу, 1—2 яйкі, 1 ст. лыжка масла, 2 шклянкі булёну, 1 шклянка разынак.

Спінку ачышчанай курыцы або пеўня разрэзаць, вытрыбушыць праз спінку, абмыць і дастаць косці. Косці сцегнячкоў і крыльцаў пакінуць. Затым скуру начиніць (не націскаючы) рысавай начинкай, спінку зашыць, сцегнячкі і крыльцы звязаць ніткай, каб яны не адставалі, пасаліць, намазаць смятанай або маслам, пакласці на бляху (спінкай уніз), зрабіць накілы, каб магло выйсці паветра, і смажыць у гара-

чай духоўцы. Каб смажаніна запякалася аднолькава з усіх бакоў, яе можна пакласці на дзве чыстыя лупчкі. Калі курыца зарумянца з усіх бакоў, уліць 1 шклянку гарачай вады або булёну, дадаць нарэзаную кавалачкамі моркву, пятрушку, некалькі гаршын перцу і, зменшыўшы агонь, смажыць яе, паліваючы кожныя 10—15 мінут утвораным пры смажанні сокам. Каб курыца не прыгарэла, смажаніну можна прыкрыць змазанай тлушчам паперай. Курыцу смажыць каля $1\frac{1}{2}$ гадзіны. Калі ў самым тоўстым месцы відэлец свабодна ўваходзіць у мяса, смажаніна гатова.

Перад падачай на стол смажаніну трэба крыху астудзіць, дастаць ніткі, пакласці курыцу на падагрэтае блюда (спінкай уніз) і, не парушаючы агульнага выгляду птушкі, разрэзаць яе вельмі вострым нажом на кавалкі: спачатку асцярожна адрэзаць сцегнячкі і крыльцы, затым смажаніну разрэзаць удоўж папалам, потым гэтыя часткі разрэзаць упоперак на кавалкі таўшчынёй 2—3 см.

Фаршыраваную такім чынам курыцу можна не толькі смажыць, але і варыць або тушыць. Вараная фаршыраваная курыца робіцца больш сочнай. Пры варцы яе трэба загарнуць у марлю.

Прыгатаванне начинкі: прызначаны для начинкі рыс прамыць, заліць

курыным булёнам, звараным з касцей курыцы, і варыць, пакуль рыс не разварыцца. Затым дадаць сметанковае масла і паставіць на 20 мінут у духоўку, каб рыс набрыняў. Дастаць рыс, астудзіць, дадаць збітыя яйкі, крыху солі, разынак і размяшаць. У выпадку патрэбы крыху разбавіць рыс булёнам, затым начиніць ім скуру курыцы. Замест разынак можна пакласці нарэзаную сушаную слівы або дробна пасечаныя падсмажаныя на масле пачонку і цыбулю.

ТОРТ БІСКВІТНЫ ЗВЫЧАЙНЫ

10 яек, 300 г цукру, 50 г крухмалу, 100 г пшанічнай мукі, лімонная або апельсінавая цэдра, або ванільны цукар.

Бялкі старанна аддзяліць ад жаўткоў. Расціраць апошнія з цукрам драўлянай лыжкай да ўтварэння пышнай масы і павелічэння аб'ёму ў 2—3 разы. На гэты час бялкі трэба паставіць на холад і збіць іх толькі перад выпечкай. У расцёртыя жаўткі перш за ўсё пакласці прыправы, затым уліць збітыя бялкі, паступова дасыпаючы муку, змешаную з крухмалам. Асцярожна перамяшаць цеста, каб не змяліся збітыя бялкі. Разліць цеста ў дзве падрыхтаваныя формы для торта, разраўняць паверхню і выпякаць 30 мінут ва ўмеранай тэмпературы.

ТОРТ ЯБЛЫЧНЫ

1,5 кг свежых яблыкаў, 6 яек, 250 г цукру, 250 г мукі, 25 кропель лімоннай эсенцыі або ванілі, трохі соды. Яблыкі ачысціць і выразаць ася-

родак. Разрэзаць яблыкі на кружкі таўшчынёй 2—3 мм. Форму для торта выслаць пергаментнай паперай, змазаць тлушчам і пасыпаць белымі сухарамі. Яблыкі пакласці ў форму ў 3—4 рады.

3 яек, мукі, цукру і лімоннай эсенцыі прыгатаваць бісквітнае цеста.

Прыгатаванае цеста выліваюць на яблыкі і выпякаюць ва ўмеранай тэмпературы 1— $1\frac{1}{2}$ гадзіны.

Вынятаму з печы тарту даць астыць у форме, затым перавярнуць форму з тортам на дошчачку або на падстаўку і абсыпаць цукрам.

„Работніца і сялянка“
дапамагла

ДОМ БУДЗЕ
АДРАМАНТАВАНЫ

У рэдакцыю звярнулася жыхарка вёскі Вясёлова Валасовіцкага сельсавета Лепельскага раёна А. І. Камінская — маці траіх дзяцей. Яна прасіла дапамагчы атрымаць будаўнічы матэрыял для рамонту дома. Сельсавет адмовіў у гэтым. Рэдакцыя звярнулася да старшыні Лепельскага райвыканкома тав. Г. Ляухненка.

З райвыканкома паведамілі, што А. І. Камінскай адпушчана для рамонту дома 8 кубаметраў лесу.

ПАДЗЯКА МАЦІ

Сям'я Фамянок з вёскі Ляды Кабанаўскага сельсавета Жлобінскага раёна прасіла рэдакцыю дапамагчы ўладкаваць двух дарослых дзяцей у дом інвалідаў. Дзеці Іван і Анастасія — інваліды ад нараджэння — увесь час знаходзіліся на ўтрыманні бацькоў, пакуль тыя былі працаздольныя. Зараз ім ужо цяжка даглядаць дзяцей-інвалідаў. Выканком Жлобінскага райсавета, куды звярталася сям'я Фамянок, нічым не дапамог ім. На пісьмо рэдакцыі Гомельскі аблсабес паведаміў, што Жлобінскаму райсабесу высланы пучэўкі для ўладкавання ў дом інвалідаў дзяцей Фамянок — Івана і Анастасіі.

З РАБОТЫ ЗВОЛЕНЫ

«Работніца і сялянка» атрымала ўсхваляванае пісьмо ад А. Д. Булвы. Яна пісала пра абуральныя факты, якія мелі месца ў Пятровіцкай школе Смалявіцкага раёна: настаўнік І. Е. Сарока біў вучняў.

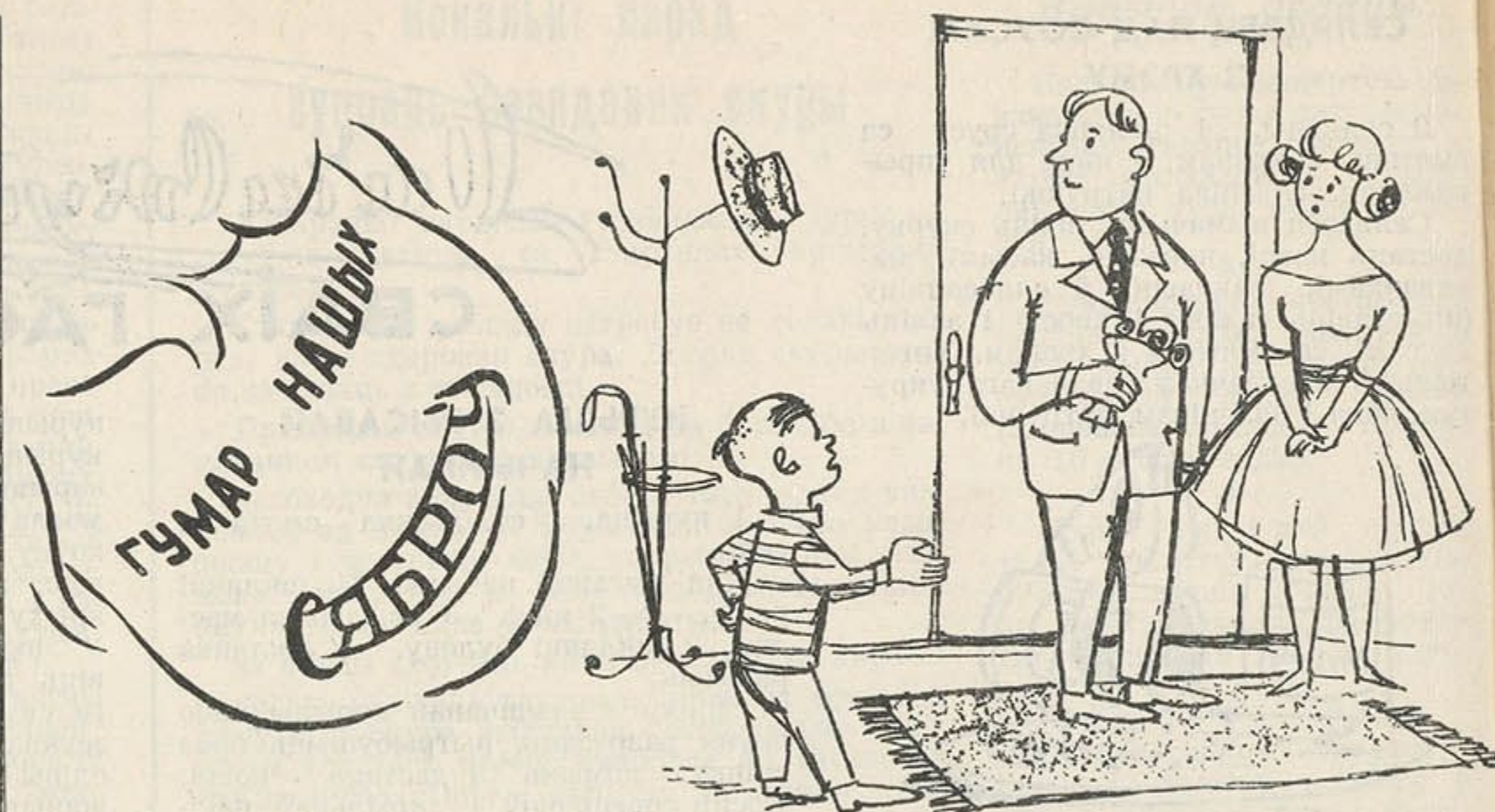
Пры правярцы факты, указаныя ў пісьме А. Д. Булвы, у значнай частцы пацвердзіліся. Па загаду Смалявіцкага райана настаўнік Пятровіцкай школы Сарока І. Е. за ўжыванне антыпедагагічных мер да вучняў з работы зволены.

У адказ на выступленні часопіса

Міністэрства гандлю БССР лічыць, што артыкул «Абыякавасць тут недапушчальна», змешчаны ў часопісе «Работніца і сялянка» № 8, правільна адзначае недахопы ў гандлі дзіцячым адзеннем.

Нягледзячы на значную работу па павелічэнню выпуску дзіцячага адзення, праробленую прадпрыемствамі дзяржаўнай і мясцовай прамысловасці, у гандлёвую сетку ў радзе выпадкаў трапляюць рэчы нізкай якасці, старых фасонаў і мадэлей, з тканін бледных і цёмных расфарбовак, якія не адпавядаюць патрабаванням адзення для дзяцей.

У мэтах больш поўнага задавальнення попыту насельніцтва на дзіцячае адзенне ў лістападзе — снежні 1961 года Міністэрства гандлю БССР правядзе аптэчныя кірмашы па закупцы адзення па ўзорах у швейных фабрык Упраўлення

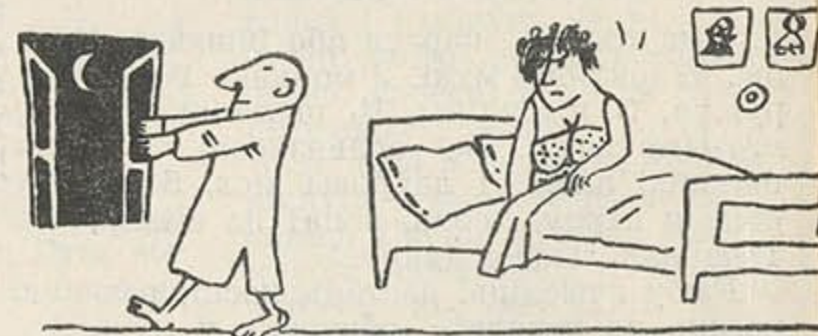

— Чаму ты ўвесь час ходзіш да маёй сястры! Што ў цябе, сваёй няма!

— Паглядзі, дарагая, на гэтую дзяўчынку: цяпець не магу дзяцей, якія пераймаюць дарослых!

Мал. Влад Крывец.
З часопіса «Народная Румынія».

Лунацік

лёгкай прамысловасці Саўнаргаса БССР і Белгалоўмясцпрома на I паўгоддзе 1962 года, што будзе садзейнічаць паляпшэнню гандлю адзеннем у Беларускай ССР.

Упраўленне лёгкай прамысло-

васці Саўнаргаса БССР паведамляе: «У артыкуле «Абыякавасць тут недапушчальна», змешчаным у часопісе «Работніца і сялянка», адзначаныя недахопы маюць месца ў рабоце прадпрыемстваў. Дадзена ўка-

занне швейным фабрыкам аб ліквідацыі наяўных парушэнняў у падборы асартыменту вырабаў і прыняцці мер да паляпшэння якасці дзіцячых вырабаў».

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 15284.

Журнал «Работница и крестьянка» на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

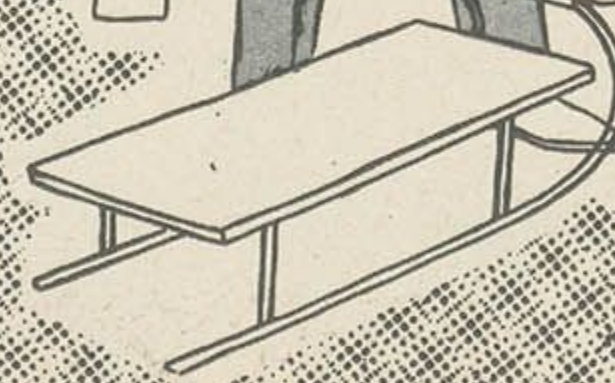
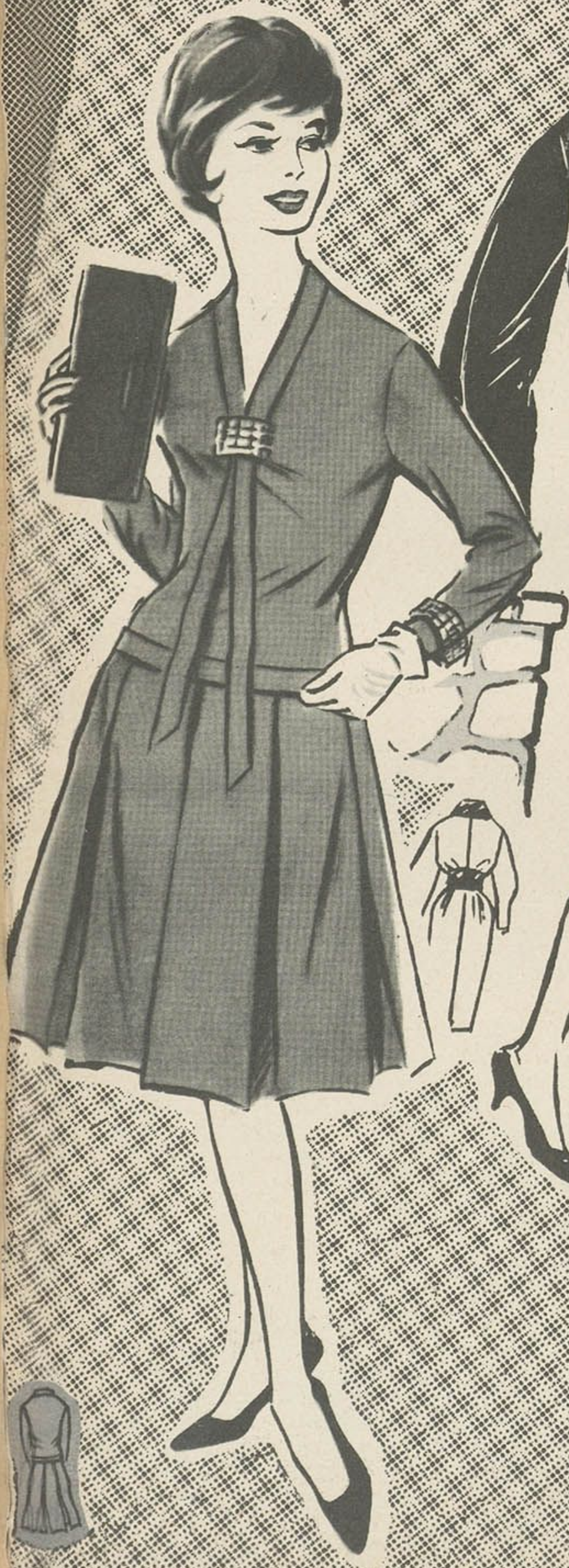
Папсісана да друку 4/X-61 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77. Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 18 кап. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 204723 экз. Зак. 630.

Moogler

36721

